

**Steunpunt
Monumenten
& Archeologie
Noord-Holland**

Jaarverslag 2019

Steunpunt Monumenten & Archeologie Noord-Holland

Inhoudsopgave

Inleiding	4
Algemene ontwikkelingen.....	4
Het Steunpunt Monumenten & Archeologie Noord-Holland.....	4
Team	5
1 Basistaken	7
Loket.....	7
Loket op maat.....	8
Erfgoedteam (8 keer)	9
2 Communicatie	16
Communicatieplan	16
Inhoud website en sociale media.....	16
Onderhoud en beheer website	17
Nieuwsbrief.....	18
3 Netwerk en informatie	20
Netwerkbijeenkomsten voor ambtenaren	20
A&O dag.....	23
Netwerkdiner voor wethouders.....	24
Erfgoeddebat voor bestuurders.....	24
4 Ontwikkeling en profilering van het Steunpunt	27
Ontwikkeling en profilering van het Steunpunt	27
Agenderen actuele thema's	27
5 Cultuurlandschap	28
Leidraad in gemeentelijke beleid	28
Informatiebijeenkomst ‘Gebiedsbiografie en de Omgevingsvisie’.....	28
Symposium Stelling van Amsterdam i.s.m. Stellingbureau Provincie Noord-Holland	29
Westfriese Omringdijk (Notitie op beleid en bijeenkomst)	30
Stolpenstructuren in gemeentelijk beleid (artikel en filmpje)	31
Artikel Zonneveldenbeleid	32
Overige bijdragen	32
Casestudies over het landschap (MOOI Noord-Holland)	33
Updaten en aanvullen kaartviewer	33
Deelsessie duurzaamheidssymposium (bodemdaling in veenweidegebieden)	33
Excursie zonnevelden	34
Begeleiden gemeente Heemstede bij ontwerpwedstrijd Belvédère Groenendaal.....	35

Casestudies over het landschap (NMF)	36
Organisatie workshop Archeologie en Energietransitie tijdens het Duurzaamheidscongres	36
Presentatie <i>De gevolgen van energiekeuzes voor archeologie en cultuurlandschap</i>	37
Presentatie aan de regio-adviseurs van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.....	37
Blog <i>Archeologie geeft je een warm gevoel!</i>	37
Kennisdocument <i>Aardwarmte, warmtenetwerken en archeologie</i>	38
6 Erfgoed in de Omgevingswet	39
Vervolg publicatie Erfgoed in de Omgevingswet en <i>best practices</i> (MOOI Noord-Holland)	39
Vervolg publicatie Erfgoed in de Omgevingswet en <i>best practices</i> (Stichting NMF)	39
Cursus Erfgoed in de Omgevingswet	39
Casestudies Omgevingswet (MOOI Noord-Holland)	40
Bijeenkomst Erfgoed in de Omgevingswet voor historische verenigingen.....	40
To do lijstje voor 2021.....	41
Cross overs met thema Cultuurlandschap	42
Casestudies Omgevingswet (Stichting NMF)	42
Aanpak 2019/2020	42
7 Archeologie.....	44
Opvolging RTG - Platform Duinarcheologie	44
Ronde- tafel gesprekken 10 provinciale archeologiegebieden	45
Basis document 10 provinciale archeologiegebieden	47
Magazine SCHATRIJK	48
Presentatie SCHATRIJK.....	48
Casestudy Vondstmeldingen (NMF).....	50
Community Archaeology	51
8 Monumenten & Herbestemming	53
Samenwerking met Loods Herbestemming	53
Voorbeeldprojecten en publicatie.....	53
Publicatie - verkenning mogelijkheden	55
Casestudies Monumenten & Herbestemming.....	55
Duurzaam Erfgoed Congres 2019.....	55
Toekomst Religieus Erfgoed Symposium	57
Kerkenvisies Noord-Holland 2019	58
Grote Rietschuur - deel II, Diemen	58
Pilot Verkenning Kansen en Kwaliteiten	59
Colofon	60

Inleiding

Algemene ontwikkelingen

Het Steunpunt Monumenten & Archeologie Noord-Holland heeft in 2019 zijn derde jaar afgesloten. Al vroeg in het jaar werden de nieuwe leden van de Provinciale Staten gekozen: een mooie aanleiding voor het Steunpunt om de kandidaat statenleden met elkaar in discussie te laten gaan tijdens het Noord-Hollands Erfgoeddebat in Haarlem. De debatten gingen over erfgoed in relatie tot actuele thema's als energie en klimaat; massarecreatie en toerisme; de woningbouwopgave; en mobiliteit en bereikbaarheid. Een van de uitdagingen in erfgoedbeleid is het vinden van de juiste balans tussen heden, verleden en toekomst. Hoe behouden we cultureel erfgoed, en zetten we cultuurhistorische waarden in ten behoeve van een goede omgevingskwaliteit bij nieuwe ontwikkelingen? Windmolenparken, zonnepanelen, nieuwe wegen, woningbouw en dijkverzwaring zijn maar enkele uitdagingen die afkomen op het Noord-Hollandse cultuurlandschap in de nabije toekomst. Welke keuzes maakt de politiek? En kan het Steunpunt de politiek helpen om op het juiste moment over de juiste kennis en informatie te beschikken als basis voor de afwegingen die gemaakt moeten worden?

In de zomer van 2019 trad de nieuwe gedeputeerde van Cultuur aan: Zita Pels. In een interview met het Steunpunt legt zij in relatie tot erfgoed nadruk op het vertellen van het verhaal en de verbinding van mensen met het erfgoed in hun nabije omgeving. Zij werkt hiermee verder in de lijn van de landelijke erfgoedvisie (*Erfgoed Telt*) die in 2018 werd uitgerold. Zita Pels: "Hoe moet de provincie invulling geven aan de grote opgaven van wonen, mobiliteit en klimaat en beschermen we tegelijkertijd het erfgoed en het landschap en verbeteren we de ruimtelijke kwaliteit? Bij die zoektocht hebben we *iedereen* nodig. Het is belangrijk dat de gemeenteambtenaren die met erfgoed te maken hebben, dan ook vroeg aanhaken bij ruimtelijke ontwikkelingen zodat erfgoed meegewogen wordt, zowel onder als boven de grond. Veel gemeenten hebben moeten bezuinigen en dat heeft ook zijn weerslag op de erfgoedmensen. Maar door vroeg aan te haken bij ruimtelijke processen kunnen we de ruimtelijke kwaliteit van onze hele provincie versterken. We moeten er voor zorgen dat ook bestuurders op de hoogte zijn van de kansen die erfgoed biedt bij de opgaven waar ze voor staan en enthousiasme creëren. Het uitbrengen van een glossy over de archeologie of het organiseren van kennissessies en bijeenkomsten over herbestemming of cultuurlandschap door het Steunpunt kunnen hierbij helpen" (Interview Steunpunt Monumenten & Archeologie Noord-Holland, Nieuwsbrief 3, 2019).

Het Steunpunt Monumenten & Archeologie Noord-Holland

Het Steunpunt bood in 2019 een grote variëteit aan activiteiten en producten aan: netwerkbijeenkomsten, cursussen, handreikingen, publicaties, website, kaartviewer en nieuwsbrieven. Maar het Steunpunt bestaat bovenal uit deskundigen die bijeenkomsten op maat organiseren, vragen beantwoorden, informatie leveren en meedenken over complexe onderwerpen. We merken aan de reacties dat het Steunpunt een bekend instituut geworden is en dat er ook door andere partijen, die de kennisschil vormen die voor de erfgoedambtenaren zo belangrijk is, een beroep op het Steunpunt gedaan wordt. Het Steunpunt betreft deze groepen bij de activiteiten voor zover dit ook van belang is voor onze doelgroep, de gemeenten.

De invoering van de Omgevingswet vraagt van gemeenteambtenaren andere manieren van werken. Het gesprek met initiatiefnemers zal op andere momenten in het proces gevoerd moeten worden, cultureel erfgoed moet op nieuwe manieren in het beleid geborgd gaan worden, van erfgoedspecialisten bij gemeenten wordt intensievere samenwerking met collega's uit andere

disciplines gevraagd. Veel gemeenten worstelen echter al met een capaciteitsgebrek op het gebied van erfgoed. De verwachting is dan ook dat de roep om ondersteuning vanuit de Steunpunten bij de invulling van complexere trajecten zoals de invoering van de Omgevingswet en de verankering van erfgoed, groter zal worden. Dit is een ontwikkeling waar we als Steunpunt op inspringen als de vraag zich voordoet, maar waar we ook een lange termijn strategie voor gaan bepalen die kan worden vertaald in het meerjarenbeleid van het Steunpunt Monumenten & Archeologie Noord-Holland.

Het Steunpunt heeft het afgelopen jaar extra ingezet op een integrale benadering van de onderwerpen, en ook het werkveld geattendeerd op de meerwaarde die een integrale benadering van de gestelde opgaven met zich mee kan brengen. Onze adviseurs zijn alert op de kansen en mogelijkheden die crossovers kunnen bieden. Zo zijn actuele thema's als duurzaamheid, klimaatadaptatie, agrarisch en religieus erfgoed, Omgevingswet, Atlantikwall en de Hollandse Waterlinie in de volle breedte gepresenteerd waarbij aandacht is gevraagd voor de samenhang tussen de thema's waar het Steunpunt zich mee bezig houdt: archeologie, gebouwd erfgoed en landschap).

Landelijk overleg en excursie provinciale steunpunten (EOS) – 2 december 2019 (foto: Steunpunt Monumenten & Archeologie Noord-Holland).

Team

Het Steunpunt bestond in 2019 uit een bevlogen team van archeologen, architectuurhistorici, bouwkundigen, communicatiemedewerkers, een GIS-specialist en landschapshistoricus. Zij worden geleverd en ondersteund door de organisaties die in het Steunpunt samenwerken: Stichting NMF en MOOI Noord-Holland. Voor de verschillende projecten werden geregeld externe experts ingehuurd, maar veel inhoudelijke kennis werd door de eigen organisaties ingebracht.

Het Steunpunt-team van Stichting NMF bestond in 2019 uit:

- Yvette Burnier;
- Monica Dütting;
- Margot de Haan;
- Eliza van Rooijen;
- Linda Verniers;
- Boudewijn Voormolen.

Het Steunpunt-team van MOOI Noord-Holland bestond in 2019 uit:

- Rosanne Bruinsma;
- Dorine van Hoogstraten;
- Ana van der Mark;
- Reinier Mees;
- Primo Reh;
- Jeroen Zomer;
- Kim Zweerink.

Steunpunt teamoverleg in de Twuyvermolen – 10 december 2019 (foto: Steunpunt Monumenten & Archeologie Noord-Holland).

1 Basistaken

Loket

Het loket is een kerntaak van het Steunpunt en wordt uitgevoerd door alle medewerkers van het Steunpunt, zowel bij Stichting NMF als bij MOOI Noord-Holland. Het loket geeft invulling aan de ondersteuning van gemeenten bij 'acute' vragen en dilemma's. Vragen worden per telefoon en mail gesteld, er komen vragen aan bod tijdens bijeenkomsten en soms gaat het Steunpunt actief op gemeenten af om wensen, vragen en ideeën op te halen, vragen te beantwoorden, vanuit onze kennis en ervaring mee te denken over lastige kwesties en daarmee meer maatwerk te kunnen leveren. Veel vragen worden direct beantwoord, andere vergen wat meer tijd. Een deel van de vragen schrijven we op om een overzicht te krijgen van de thematiek die bij gemeenten speelt.

Zo kreeg MOOI Noord Holland bijvoorbeeld vragen over kerkenvisies, de uitwerking van een gemeentelijke erfgoednota, alternatieve instrumenten om erfgoed te beschermen, het betrekken van de bevolking bij erfgoed, het opzetten van een subsidieregeling en procedures rond aanwijzing van gemeentelijke monumenten, vergunningverlening bij rijksmonumenten, de erfgoedverordening in het omgevingsplan, Post 65 erfgoed, mogelijkheden om een bijeenkomst over de Atlantikwall te organiseren, het betrekken van ambtenaren bij de MRA, behoeften van ambtenaren aan kaders om zonnevelden te kunnen begeleiden, het agenderen van erfgoedvragen bij het gemeentebestuur, en veel terugkerende vragen over (de data achter) de kaartviewer. Ook bellen geregeld particulieren met monumentenvragen; die beantwoorden we en verwijzen hen tevens door naar de juiste ambtenaar bij hun eigen gemeente.

De Stichting NMF kreeg onder andere vragen over de landelijke archeologiewetgeving, regionaal en lokaal beleid. De door onder andere de RCE gesubsidieerde landelijke pilot voor archeologische verwachtingskaarten leidde tot vragen over deelname, uitkomsten en mogelijkheden van toepassing bij de eigen gemeente. Daarnaast kwamen ook vragen aan bod over de interpretatie van bepalingen in bestemmingsplannen, het integreren van archeologie in de omgevingsvisie, onderbouwing van eisen aan archeologisch vooronderzoek (minimaal benodigde percentage en oppervlakte), vergunningvrij bouwen in relatie tot archeologie, de juridische borging van het archeologiebeleid bij de fusie van twee gemeenten en het betrekken van publiek bij archeologische vondsten. Gemeenten vroegen ook naar de omgang met vondstmeldingen door particulieren en politie, en het inspecteren en handhaven van metaaldetectie op archeologische rijksmonumenten. De graafwerkzaamheden op provinciaal archeologiegebied Wieringen (gemeente Hollands Kroon) en de statenvragen daarover, kwamen enkele malen voorbij. Daarnaast ook vragen over het beschermingsbeleid aangaande het UNESCO-Werelderfgoed van de Hollandse Waterlinie en over de omgang met water-erfgoed. Vanuit enkele gemeenten is gesondeerd naar de mogelijkheid om het magazine SCHATRIJK in te zetten voor erfgoed in de betreffende regio en tot slotte verschillende verzoeken om toesturen van informatie en publicaties. De vragenstellers zijn gemeenten, (semi) overheidsinstellingen, verenigingen, particulieren en amateurarcheologen en bedrijven.

Bijlagen:

Bijlage - indruk van het soort vragen dat MOOI Noord-Holland krijgt.

Bijlage - indruk van het soort vragen dat NMF krijgt.

Loket op maat

In 2019 zijn weer vijf gemeenten bezocht door medewerkers van het Steunpunt. Daarnaast zijn vijf gemeenteambtenaren werkzaam op het gebied van monumenten, archeologie en cultuurhistorie, die het jaar daarvoor waren bezocht, teruggebeld.

De bezoeken

Hoewel het Steunpunt zich in de afgelopen drie jaar stevig als organisatie heeft neergezet en ambtenaren en steunpunters elkaar steeds makkelijker weten te vinden en elkaar ook regelmatig tegenkomen, zijn deze gesprekken anders dan die tijdens bijeenkomsten. Ambtenaren vinden het prettig dat we naar hen toe komen en willen graag praten over hun werkzaamheden en de knelpunten, met name in de kleinere gemeenten waar monumenten/erfgoed 'er bij' wordt gedaan. In 2019 werden de gemeenten Diemen, Gooische Meren, Wijdmeren, Haarlemmermeer en Heerhugowaard bezocht. In de eerste drie gemeenten had net een personele wisseling plaatsgevonden. De gesprekken daar waren vooral informatief. In Heerhugowaard was op verzoek van de ambtenaar ook de verantwoordelijke wethouder aanwezig bij het gesprek.

In verhouding tot vorige jaren hebben de bezoeken minder onderwerpen voor het organiseren van bijeenkomsten opgeleverd. Dit wordt waarschijnlijk veroorzaakt doordat terugkerende onderwerpen zoals duurzaamheid, kerkenvisie en Omgevingswet al in het activiteitenprogramma zijn opgenomen. De methode waarbij medewerkers van het Steunpunt actief naar gemeenten toe komt blijkt vaak aantrekkelijk te zijn, soms neemt het bijna de vorm aan van coaching. Dit is een kansrijke aanpak voor gemeenten en zou wellicht meer structureel ingezet kunnen worden. Het Loket op Maat is onderdeel van de beleidscyclus omdat het een signalerende werking heeft voor wat betreft de thematiek waar gemeenten zich mee bezig houden.

Belronde

Als vervolg op de eerder gevoerde gesprekken in 2018 namen we een jaar later opnieuw contact met de ambtenaren op die in 2018 waren bezocht. Soms om te kijken waarom ze geen gebruik hadden gemaakt van ons aanbod, wat echter in de meeste gevallen wel het geval blijkt te zijn.

Alle ambtenaren reageren positief op het gesprek van vorig jaar. De loketfunctie wordt nog steeds als heel nuttig ervaren, de nieuwsbrief wordt gelezen. Geen enkele ambtenaar vindt dat hij of zij teveel uitnodigingen krijgt, zij maken zelf de afweging om naar een bijeenkomst te gaan, afhankelijk van de beschikbare tijd, het onderwerp en soms de reisafstand. Een ambtenaar van een kleinere gemeente gaf aan dat ze het Steunpunt zo waardeert omdat het voor haar een platform is voor kennis en netwerk. Op de vraag of zij info en uitnodigingen van het Steunpunt ook doorsturen naar collega's, antwoordden drie van de vijf gebelde ambtenaren positief.

Ook tijdens de telefoongesprekken hebben we om suggesties gevraagd voor te behandelen onderwerpen wat een aantal nieuwe thema's heeft opgeleverd zoals verduurzaming en restauratietechniek. Voor de details van de bezoeken en de belronde wordt verwezen naar de eindrapportage van Loket op Maat.

Bijlage:
Eindrapport Loket op Maat 2019

Projectverantwoordelijk:
Ana van der Mark (MOOI Noord-Holland) en Linda Verniers (Stichting NMF)

Erfgoedteam (8 keer)

In 2019 is het Erfgoedteam acht keer bij elkaar gekomen op diverse locaties verspreid over de provincie. Het erfgoedteam heeft een aanjaagfunctie en werkt agenderend. Dat betekent dat het vaak een select gezelschap is, want het gaat om de kwaliteit van het debat, dat niet zelden leidt tot vervolgbijeenkomsten of - onderzoeken binnen het Steunpunt. Een aantal keren werden sprekers van buitenaf gevraagd. In andere gevallen leverden ambtenaren, onafhankelijk erfgoedadviseurs of de RCE een bijdrage. Daarnaast wordt ook de expertise van de Steunpunt-medewerkers ingezet, zoals in het geval van de koppeling energietransitie en archeologisch erfgoed.

Marjorie Verhoek is namens MOOI Noord-Holland de vaste voorzitter van het Erfgoedteam. Overzicht van de bijeenkomsten op datum met onderwerp, locatie en aantal deelnemers.

14 februari: Jong Archeologisch Erfgoed (1750-1950) - omgang met stellingen en linies

Locatie: Purmerends Museum, Purmerend.

Met een bijdrage van de provincie (Eric ten Brummelhuis) die een toelichting gaf op het provinciale beleid betreffende de Stelling van Amsterdam. Bijzonder aan de Stelling is dat er heel veel partijen bij betrokken zijn: 18 gemeentes, 4 natuur beherende organisaties, 42 beheerders van forten en vrijwilligers. Verder een bijdrage van Eliza van Rooijen over de archeologische aspecten van de Stelling van Amsterdam. Verder kwam de Handreiking van Jong Archeologisch Erfgoed aan de orde en de rol van vrijwilligers.

Het Erfgoedteam sloot af met de conclusie dat ondanks de nog bestaande onzekerheden met betrekking tot de beleidsvrijheid binnen de Omgevingswet, het wel een goed moment is om verbeteringen aan te brengen, aangezien de bestemmingplannen op termijn zullen worden vervangen door Omgevingsplannen.

Deelnemers:

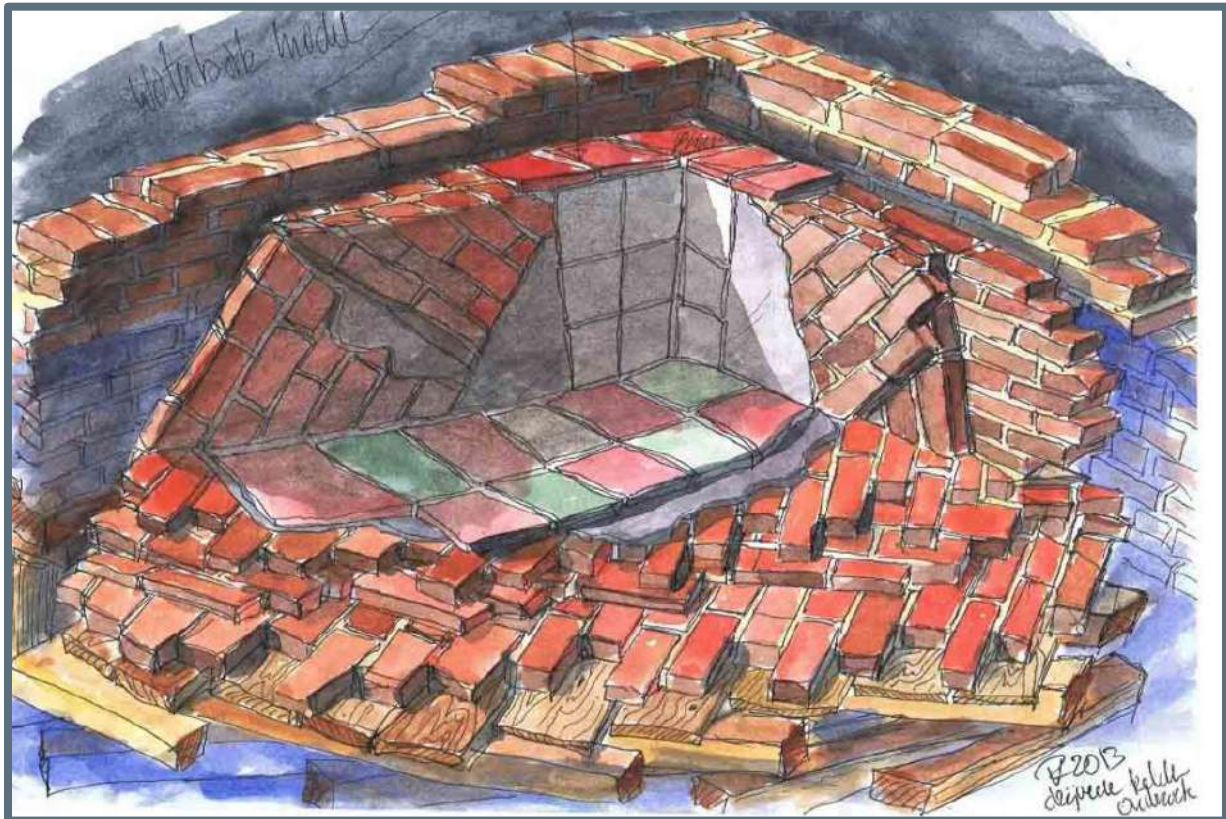
Er waren 16 aanwezigen waar onder drie gemeenten, provincie Utrecht, Hoogheemraadschap HHNK, waterschap AGV, de provincie Noord-Holland, RCE en adviseurs van het Steunpunt Monumenten & Archeologie Noord-Holland.

Projectverantwoordelijk:
Monica Dütting, Margot de Haan (Stichting NMF)

Product:
Verslag ([link](#))

27 maart: Bouwhistorisch onderzoek in de praktijk

Locatie: Alkmaar. Met een bijdrage van de RCE (Dirk de Vries).

Erfgoedteam: Bouwhistorie in de praktijk – 27 maart 2019 (tekening: Rob de Vries).

Het onderwerp was vooral informatief en gericht op uitwisseling van ervaringen. Niet iedere gemeente is op de hoogte van de eisen waaraan een goed bouwhistorisch onderzoek moet voldoen en/of eist bouwhistorisch onderzoek bij een vergunningaanvraag.

Deelnemers:

15 deelnemers waaronder acht gemeenten

Projectverantwoordelijk:

Ana van der Mark (MOOI Noord-Holland)

Product:

Verslag ([link](#))

22 mei: Post 65 erfgoed

Locatie: gemeentehuis Heerhugowaard. Met bijdragen van de RCE (Anita Blom), gemeente Amsterdam (Jouke van der Werf) en gemeente Heerhugowaard (Gerlof Kloosterman) voor wie dit een belangrijk onderwerp is.

Architectuur en stedenbouwkundige structuren uit de periode 1965-1990 van hoge kwaliteit staat steeds vaker onder druk. Denk aan woonerven ('bloemkoolwijken') waar de openbare ruimte door bewoners enorm gewaardeerd wordt, kantoorgebouwen die zorgvuldig ontworpen zijn door bekende architecten, innovatieve woningbouwcomplexen die aan verduurzaming toe zijn, enzovoort. Is dit al

cultureel erfgoed en zo ja, hoe ga je daar als gemeente mee om? Het onderwerp was agenderend en komt steeds vaker naar voren (bv Heemskerk en Uithoorn).

Deelnemers:

12 deelnemers waaronder twee gemeenten en RCE

Projectverantwoordelijk:

Ana van der Mark (MOOI Noord-Holland)

Product:

Verslag ([link](#))

27 juni: Erfgoed WO II - tevens zomere excursie

Locatie: Fort Huisduinen en Atlantikwall Centrum. Met een bijdrage over het gemeentelijk erfgoedbeleid van Den Helder (Frits op ten Berg en Charlotte Mooij), archeologie in het Helder duingebied (Monica Dütting, Stichting NMF), een rondleiding door de Kroontjesbunker (André Koning, Stichting Stelling Den Helder), bijdrage over het Rijksmonument Casino (Nanette de Jong, RCE) en rondleiding in en uitleg over de totstandkoming van het in het Casino nieuw gevestigde Atlantikwall Centrum (Peter Saal, NMF Erfgoedadvies).

De zomere excursie van het Erfgoedteam – 27 juni 2019 (foto: Steunpunt Monumenten & Archeologie Noord-Holland).

Het onderwerp was een interessante mix van boven- en ondergronds erfgoed en leverde inhoudelijke discussie op over hoe als gemeente om te gaan met dit vaak nog beladen erfgoed en de mogelijkheden om verhalen over deze periode op een verantwoorde maar aantrekkelijke manier te vertellen voor het publiek in tentoonstellingen.

Deelnemers:

Vijftien aanwezigen waaronder vijf gemeenten, provincie en RCE

Projectverantwoordelijk:

Ana van der Mark (MOOI Noord-Holland) en Monica Dütting (Stichting NMF)

Product:

Verslag ([link](#))

4 september: Houtconstructies

Locatie: Molen De Paauw in Assendelft.

Doel van de excursie was om van mensen uit de praktijk (aannemers, restaurateurs) te horen hoe complex restauratie van houtbouw kan zijn. Uitgebreid verslag gemaakt waarin de dilemma's worden geschetst opdat gemeenten er van kunnen leren.

Erfgoedteam Houtconstructies – 4 september 2019 (foto: Steunpunt Monumenten & Archeologie Noord-Holland).

Deelnemers:

Acht aanwezigen waaronder RCE en erfgoedadviseurs. Acht aanwezigen waaronder RCE en erfgoedadviseurs

Projectverantwoordelijk:

Ana van der Mark (MOOI Noord-Holland)

Product:

Verslag ([link](#))

26 september: Erfgoed binnen Regionale Energiestrategieën

Locatie: Castricum de Duynkant.

Met een bijdrage van de RES Noord-Holland (Odile Rasch) over de Regionale Energiestrategie en de rol van Erfgoed hierin. Verder een presentatie van het Steunpunt (Monica Dütting) over de impact van de RES op het cultuurlandschap en de archeologie in de ondergrond. Daarop volgde een discussie over de betrokkenheid van gemeentelijke erfgoedambtenaren. Eén van de conclusies was dat er meer gedaan zou moeten worden om de RES onder de aandacht te brengen bij de erfgoedambtenaren en dat het Steunpunt hier een rol bij zou kunnen spelen. Dit is opgepakt door een nieuwsitem en interview met Odile Rasch in de Nieuwsbrief van het Steunpunt.

Deelnemers:

Elf aanwezigen, waaronder drie gemeenten, de RCE en adviseurs van Steunpunt

Projectverantwoordelijk:

Monica Dütting en Margot de Haan (Stichting NMF)

Product:

Verslag ([link](#))

30 oktober: De toekomst van de historische openbare ruimte

Locatie: Gemeentehuis Haarlem met betrokkenheid van meerdere ambtenaren.

De bijeenkomst was georganiseerd naar aanleiding van een onderzoek naar de historie van de openbare ruimte in Haarlem en een vraag vanuit de gemeente hoe zij hier mee verder konden. Gemeente Haarlem (Nelleke Manschot) presenteerde het onderzoek. Een presentatie werd verzorgd door een erfgoed specialist en een ontwerper openbare ruimte van de gemeente Amsterdam (Jouke van der Werf en Heiko Miscotte) en een onafhankelijk ontwerper openbare ruimte (Remco Reijke) reflecteerde op mogelijke vervolgstappen om de historische openbare ruimte te gebruiken als input voor hedendaagse ontwikkelingen.

Erfgoedteam: de toekomst van de historische openbare ruimte – 30 oktober 2019 (foto: Steunpunt Monumenten & Archeologie Noord-Holland).

Het onderwerp was informatief voor andere gemeenten die een dergelijk onderzoek overwegen maar bood ook de mogelijkheid om te brainstormen over de volgende stap die de gemeente gaat maken: er ligt een rapport. Hoe nu verder?

Deelnemers:

23 aanwezigen waaronder 8 gemeenten. Opvallend groot aantal RO ambtenaren

Projectverantwoordelijk:

Ana van der Mark (MOOI Noord-Holland)

Product:

Verslag ([link](#))

28 november: Innovatie bij restauratieprojecten: is monumentaal erfgoed te 3D- printen?

Locatie: 3dMakerszone, Haarlem. Met een bijdrage van de RCE (Hendrik Tolboom) en een onafhankelijk restauratiearchitect.

Bij de 3dMakerszone voerden we discussie over ambacht, innovatie en authenticiteit. Met sprekers van de RCE (Hendrik Tolboom), de 3dMakerszone en een restauratiearchitect (Ron Baltussen). Het onderwerp was agenderend en leverde een inhoudelijke discussie op over authenticiteit versus innovatie. Organisatie: Ana van der Mark (MOOI Noord-Holland).

Erfgoedteam: Innovatie bij restauratieprojecten – 28 november 2019 (foto: Steunpunt Monumenten & Archeologie Noord-Holland).

Deelnemers:

Twintig aanwezigen waaronder acht gemeenten, de RCE, de Monumentenwacht NH en docenten van restauratie- en erfgoedopleidingen

Projectverantwoordelijk:

Ana van der Mark (MOOI Noord-Holland)

Product:

Verslag ([link](#))

2 Communicatie

Communicatieplan

In 2019 is er een communicatieplan opgesteld voor het Steunpunt door de communicatieadviseurs van Stichting NMF en MOOI Noord-Holland. De communicatie van het Steunpunt is in beeld gebracht en geanalyseerd en er is bekeken waar we kunnen verbeteren. Begin 2020 volgt een nieuwe analyse en sturen we eventueel bij.

Bijlage:

Communicatieplan 2019

Projectverantwoordelijk:

Primo Reh (MOOI Noord-Holland) en Margot de Haan (Stichting NMF)

Inhoud website en sociale media

Eén van de doelstellingen van het Steunpunt is het informeren en inspireren van ambtenaren, raadsleden, wethouders en andere belangstellenden via de website en sociale media.

Website

Het Steunpunt heeft op haar website een rijk gevulde kennisbank met actuele informatie over erfgoedzaken. Zo worden bezoekers geattendeerd op nieuws, handreikingen en achtergrondartikelen, kunnen zij verslagen lezen over Steunpuntbijeenkomsten, worden er regelmatig blogs van erfgoeddeskundigen gepost en zijn er tot nu toe 25 voorbeeldprojecten over herbestemming en de inpassing van zonnepanelen in het cultuurlandschap gepubliceerd.

Via de homepage kunnen bezoekers zich inschrijven voor de nieuwsbrief die elk kwartaal verschijnt. Ook is er de mogelijkheid tot het stellen van vragen onder het kopje LOKET. Hier staan alle adviseurs van het Steunpunt met hun respectievelijke expertise en contactinformatie. In de agenda zijn alle bijeenkomsten te vinden. De agenda wordt steeds actueel gehouden zodat de bezoeker altijd toegang heeft tot de meest actuele informatie.

De website staat steeds centraler in de communicatie van onze organisatie. Een voorbeeld daarvan is het gebruik rondom bijeenkomsten. Een bijeenkomst wordt aangekondigd op de website; informatie over de bijeenkomst staat op de website; aanmelden voor de bijeenkomst gaat via de website; en na afloop van de bijeenkomst staan alle presentaties, foto's en een verslag op de website. De kennisbank groeit daardoor gestaag. Niet alleen verslagen van bijeenkomsten; ook voor de nieuwsbrief worden er veel nieuwe berichten geplaatst, zoals blogs, interviews en ander nieuws. Het ontsluiten van al die relevante informatie wordt hierdoor een steeds grotere uitdaging. In 2020 streven we ernaar om hiervoor met oplossingen te komen.

Projectverantwoordelijk:
Primo Reh (MOOI Noord-Holland) en Margot de Haan (Stichting NMF)

Product:
www.steunpunterfgoednh.nl

Sociale media

In 2019 is het Steunpunt nog actiever geworden op Twitter. Het aantal volgers is (mede) daardoor gegroeid naar 258. Met onze activiteit op Twitter willen we ambtenaren en bestuurders attenderen op aankomende bijeenkomsten, inzichten geven die ontstaan tijdens bijeenkomsten, wijzen op de actualiteit, en reiken we hen achtergronden aan. Relevante tweets van (zuster)organisaties en algemene relevante nieuwtjes worden geretweet en publicaties en projecten van het Steunpunt zelf kunnen verder onder de aandacht worden gebracht.

We zijn afgelopen jaar veel vaker gaan tweeten dan in 2018. We hebben daar dan ook meer aandacht aan besteed. Het is goed om dat terug te zien in de cijfers. Het is te zien dat we met onze tweets aanzetten tot interactie; meer dan zes keer zoveel mensen hebben op een link in onze tweets geklikt, ze zijn meer dan drie keer zoveel geretweet en meer dan vier keer zoveel leuk gevonden. We gaan ervoor zorgen dat we het huidige niveau van activiteit behouden.

Projectverantwoordelijk:
MOOI Noord-Holland en Stichting NMF

Product:
[@SteunpuntNH \(link\)](#)

Onderhoud en beheer website

Het Steunpunt wil haar doelgroep informeren en inspireren. Daartoe moet informatie aantrekkelijk, actueel en makkelijk te vinden zijn. De vorm, inhoud en structuur van de website spelen daarbij een centrale rol.

De website is begin 2019 verder gestroomlijnd. Er is gewerkt aan de toegankelijkheid van de informatie die op de website staat. Er wordt daartoe regelmatig geschoven met de pagina-indeling, zodat we op de juiste momenten aandacht kunnen genereren voor specifieke onderwerpen. Twitter ligt in het verlengde daarvan; wanneer we aandacht willen genereren voor een onderwerp doen we dat vaak via meerdere kanalen.

Het onderhoud van de website is een continue proces van kleine creaties en aanpassingen. Daarnaast worden er soms grotere toevoegingen gedaan. Afgelopen jaar was dat de verbeteringsslag van de Kaartviewer. Er zijn nieuwe kaartlagen toegevoegd en er is aan de interface gesleuteld. De Kaartviewer is – ook vergeleken met andere kaartviewers – relevant omdat gemeentegrens-overschrijdende informatie over meerdere thema's bij elkaar kan worden gebracht door de gebruiker, wat nieuwe, relevante inzichten kan opleveren. We gaan in 2020 nog meer aandacht schenken aan de Kaartviewer. Omdat er meer informatie op de website staat en er meer functies ontstaan, is de capaciteit van de website in 2019 vergroot. Zo blijft deze voor iedereen goed toegankelijk.

Projectverantwoordelijk:
Primo Reh, MOOI Noord-Holland

Producten:
www.steunpunterfgoednh.nl ([link](#))
Kaartviewer ([link](#))

Nieuwsbrief

In 2019 werden vier nieuwsbrieven verstuurd. De nieuwsbrieven zijn via email verspreid onder alle gemeenteambtenaren en wethouders van Noord-Holland die zich bezig houden met erfgoed, RO, de Omgevingswet en landschap. Tevens is in 2018 de mogelijkheid gecreëerd voor geïnteresseerden om zich in te schrijven via de website. Inmiddels hebben 58 personen daar gebruik van gemaakt. Het bereik van de nieuwsbrief wordt steeds groter (zie ook de statistieken onderaan deze paragraaf).

De eerste nieuwsbrief is in februari verstuurd. De Kerkensubsidie werd onder de aandacht gebracht waarbij ook op mogelijke archeologische waarden bij monumentale kerken is gewezen (iets was onderbelicht is in de RCE-handleiding). We boden tevens hulp bij en achtergrond over de subsidieaanvraag. Veel andere Steunpunt-bijeenkomsten van 2019 werden in deze nieuwsbrief aangekondigd. Actuele onderwerpen waren verder: bodemdaling en archeologie, erfgoed in de Omgevingswet en de twee archeologische kennisdocumenten Basisdocument Noordelijk Duingebied en Basisdocument Zuidelijk Duingebied. Daarnaast is naar kennisdocumenten en activiteiten van partnerorganisaties verwezen.

De tweede nieuwsbrief is in mei verstuurd. Thema's waren: een interview met Steven Slabbers naar aanleiding van zijn aanstelling als Provinciaal Adviseur Ruimtelijke Kwaliteit (PARK), blogs over brandveiligheid van cultureel erfgoed en het nut en de noodzaak van bouwhistorisch onderzoek, een terugblik op Het Noord-Hollands Erfgoeddebat en een vooruitblik op het Duurzaam Erfgoed Congres 2019, en de vernieuwde Kaartviewer. Tevens is het Sectoradvies Monumenten en Archeologie 'Met erfgoed meer ruimtelijke kwaliteit' in 1300 woorden samengevat en het Werkprogramma Inspectie Overheidsinformatie en Erfgoed 2019-2020 besproken.

De derde nieuwsbrief is verstuurd in september. Deze bevatte een interview met Zita Pels, de nieuwe gedeputeerde voor Cultuur en Erfgoed. Ook was er aandacht voor de visie van Frank Strolenberg (RCE) op religieus erfgoed. Andere onderwerpen waren: een artikel over de waarde van en mogelijkheden voor *community archaeology*, een analyse van de loketvragen die het Steunpunt krijgt, een artikel over de inzet van de gebiedsbiografie bij het opstellen van een omgevingsvisie en er was aandacht voor de handreiking *Kwaliteitsimpuls Zonneparken* van provincie Noord-Holland. Tevens een terugblik op alle activiteiten die het Steunpunt in de eerste 6 maanden had georganiseerd.

De vierde nieuwsbrief werd in november verstuurd. Het uitgelichte item was een interview met Odile Rasch, de nieuwe programmamanager Regionale Energiestrategie (RES) in Noord-Holland-Noord. Onderwerpen waren onder andere de omgang met de archeologie en het cultuurlandschap. Andere berichten waren een blog over participatie, erfgoed en de omgevingsvisie, voorbeelden van zonneveldenbeleid van gemeenten, een artikel over het onderzoek naar de omgang van gemeenten met archeologische vondstmeldingen, een 'to-do-lijstje' voor ambtenaren erfgoed in het kader van de naderende Omgevingswet, en we brachten veel informatie over Kerkensubsidies samen.

De openingspercentages van de nieuwsbrief (dat wil zeggen dat de illustraties zijn gedownload) zijn ongeveer gemiddeld:

- nieuwsbrief 1 in februari: 37% geopend, 14% doorgeklikt
(588 verstuurd, 215 geopend, 80 doorgeklikt)
- nieuwsbrief 2 in mei: 36% geopend, 13% doorgeklikt
(578 verstuurd, 209 geopend, 78 doorgeklikt)
- nieuwsbrief 3 in september: 33% geopend, 12% doorgeklikt
(793 verstuurd, 260 geopend, 97 doorgeklikt)
- nieuwsbrief 4 in november: 33% geopend, 13% doorgeklikt
(859 verstuurd, 283 geopend, 108 doorgeklikt)

De benchmark van DDMA (Data Driven Marketing Association, zie o.a. www.marketingfacts.nl) laat zien dat in 2019 gemiddeld 38% van de nieuwsbrieven geopend wordt en dat gemiddeld 7,3% van de ontvangers doorklikt.

Projectverantwoordelijk:
MOOI Noord-Holland en Stichting NMF

Producten:
Nieuwsbrief 1 ([link](#))
Nieuwsbrief 2 ([link](#))
Nieuwsbrief 3 ([link](#))
Nieuwsbrief 4 ([link](#))

3 Netwerk en informatie

Netwerkbijeenkomsten voor ambtenaren

Het uitbouwen van het netwerk om gemeenten te laten profiteren van onze en elkaars kennis, ervaring en visie is een belangrijk middel om hen te ondersteunen bij de uitvoering van de wettelijke taken op het gebied van archeologie en monumenten. Tijdens de bijeenkomsten kunnen de thema's die de provincie en RCE hebben aangewezen als inhoudelijke prioriteiten toegelicht worden. Ook is er ruimte om lokale vraagstukken te agenderen, actuele ontwikkelingen toe te lichten en om onderling te discussiëren en vragen te stellen.

Netwerkbijeenkomst Noord-Holland Zuid

Vanouds Het Dorpshuis, Bloemendaal, 28 februari 2019. Met medewerking van de gemeente Bloemendaal.

Netwerkbijeenkomst Bloemendaal – 28 februari 2019 (foto: Steunpunt Monumenten & Archeologie Noord-Holland).

Programmaonderdelen:

- Opening en jaaroverzicht (Yvette Burnier);
- Welkom gastheer (Paul Schaapman);
- Actualiteiten Provincie (Ernst van der Kleij);
- Archeologie van het Zuidelijk Duingebied (Monica Dütting);
- Kerkenvisie - stand van zaken (Dorine van Hoogstraten);
- Excursie naar de Dorpskerk Bloemendaal (Edzard van Hasselt, Vrienden Dorpskerk Bloemendaal);
- Woord van de wethouder (Henk Wijkhuizen);
- Casus: De omgevingsvisie van Bloemendaal (Vivianne Luckers/San van Zeijden);
- Omgevingsvisie en het verbinden van erfgoed gevolgd door een workshop (Ton Bossink, PNH);
- Dagvoorzitter: Yvette Burnier.

Netwerkbijeenkomst Bloemendaal – 28 februari 2019 (foto: Steunpunt Monumenten & Archeologie Noord-Holland).

Deelnemers:

30

Projectverantwoordelijk:

Stichting NMF

Product:

Verslag ([link](#))

Netwerkbijeenkomst Noord-Holland Noord

Veilingmuseum Broek op Langedijk, dinsdag 16 april. Met medewerking van de gemeente Langedijk.

Netwerkbijeenkomst Broek op Langedijk – 16 april 2019 (foto: Chiel van Diest).

Programma onderdelen:

- Opening met jaaroverzicht Steunpunt (Dorine van Hoogstraten);
- Inspiratie uit verhalen: Langedijk en de Slag bij Vronen (Linda Verniers);
- Actuele ontwikkelingen Provincie Noord-Holland (Michael Braam-Scholten);
- Kerkenvisies - stand van zaken (Dorine van Hoogstraten);
- Langedijk ontwikkelt met water (Marianne Zeedijk, gemeente Langedijk);
- Bootexcursie Broek op Langedijk;
- Dagvoorzitter: Dorine van Hoogstraten.

Netwerkbijeenkomst Broek op Langedijk – 16 april 2019 (foto: Chiel van Diest).

Deelnemers:

20

Projectverantwoordelijk:

MOOI Noord-Holland

Product:

Verslag ([link](#))

A&O dag

De Actualiteiten en Ontwikkelingendag, die steeds in samenwerking met de ErfgoedAcademie wordt uitgevoerd, was gepland op 17 oktober 2019 op Texel en had de titel 'Toonkamer Texel'. Ondanks het brede en interessante programma waren er slechts 7 aanmeldingen van gemeenten, plus organiserende partijen, provincie en RCE. Voor de ErfgoedAcademie was dit aantal te gering om het door te laten gaan en de kosten te dekken. Daarom is de A&O Dag op het laatste moment geannuleerd. Uren en een deel van de kosten zijn grotendeels wel gemaakt.

Programmaonderdelen:

- Vertrek boot naar Texel;
- Introductie programma op de boot in de Noordzeezaal, door Jouke van der Werf, dagvoorzitter;

- Busrit over het Oude land langs schapenboeten, stolpen en nog veel meer. Thema's: identiteit, betekenis cultuurlandschap, herbestemming agrarisch erfgoed, energietransitie. Gea van Essen (gemeente Texel en Wilma Eelman (Boerderijstichting);
- Museum Kaap Skil. Thema's: Erfgoed, toerisme en (onderwater) archeologie. Hoe erfgoed ingezet kan worden voor bewoners en bezoekers. Toelichting door medewerkers museum en Sietske Langeveld (provincie Noord-Holland);
- Lunch met Texelse streekproducten op locatie;
- Zeemanskerkje. Thema: Actualiteiten. Nanette de Jong en Leonard de Wit (RCE); Ernst van der Kleij (Provincie Noord-Holland);
- Buitenplaats Brakestein. Thema: rood en groen erfgoed in ontwikkeling. Hoe verloopt het proces, welke ontdekkingen doe je en hoe pak je het aan als particulier eigenaar. Rondleiding Vibeke Roeper;
- Oosterend. Thema: restauratie en subsidie, door Ina Roeterdink (RF);
- Boot terug naar Den Helder;
- Afsluiting met borrel op Willemsoord, Voormalige Marinewerf, herbestemd tot culturele hotspot.

Projectverantwoordelijk:
MOOI Noord-Holland

Netwerkdiner voor wethouders

Het Steunpunt heeft een inhoudelijke opzet gemaakt voor het netwerkdiner voor wethouders en voorgelegd aan de provincie. Uiteindelijk bleek voor de provincie dit jaar de focus te liggen op de Culturele Sector binnen het Erfgoedveld, en niet op Monumenten, Archeologie en Cultuurlandschap Hierdoor zou voortzetting van deze activiteit door het Steunpunt nogal oneigenlijk zijn. De provincie heeft, nadat dit besloten was, zelf de organisatie van het diner op zich genomen. Het budget was voor een klein deel aangesproken voor organisatie-uren en is in overleg met en na goedkeuring van de provincie verdeeld over andere activiteiten van het Steunpunt. In 2020 staat het netwerkdiner weer wel op de agenda van het Steunpunt. Dit is belangrijk met het oog op de invoering van de Omgevingswet en de rol die erfgoed speelt als onderdeel van de kwaliteit van de leefomgeving.

Projectverantwoordelijk:
Stichting NMF

Product:
N.v.t., zie toelichting

Erfgoeddebat voor bestuurders

Omdat in 2019 de provinciale statenverkiezingen plaatsvonden organiseerde het Steunpunt in het vroege voorjaar een erfgoeddebat voor statenleden, wethouders, raadsleden en gedeputeerden om op die manier het belang van erfgoed (monumenten en archeologie), cultuurhistorie, en landschap onder de aandacht van politici te krijgen en daarmee ook de positie van erfgoedambtenaren binnen gemeenten te versterken. Tijdens het debat - dat op 7 maart in het Seinwezen werd gehouden en dat

gedeputeerde Jack van der Hoek opende – waren meerdere wethouders, gemeenteraadsleden en provinciale statenleden aanwezig. Ook was er pers aanwezig.

Het Noord-Hollands Erfgoeddebat – 7 maart 2019 (foto: André Russcher).

Het Steunpunt heeft veel tijd gestoken in de inhoudelijke voorbereiding zodat de inleiders, debatleider en de statenleden die zouden gaan debatteren goed beslagen ten ijs konden komen. Daarmee werd gewaarborgd dat het zowel voor de statenleden als voor het publiek een interessante avond zou worden, waarin verschillende facetten van het vakgebied aan bod kwamen in relatie tot actuele maatschappelijke ontwikkelingen. Ook is tijd besteed aan 'randprogrammering' (o.a. stadsdichter, aankleding zaal) om er een memorabele debatavond van te maken. Na afloop van het debat is er via diverse regionale kanalen aandacht besteed aan het debat. Tijdens het debat werd meerdere keren een oproep gedaan om de (her)oprichting van een erfgoedhuis en deze oproep zong rond in de berichtgeving.

- Gespreksleider: Margriet Brandsma;
- Sprekers: Eric Luiten, Heleen van Londen, Jan Hovers, Karin Westerink;
- Stadsdichter: Willemien Spook.

Het Noord-Hollands Erfgoeddebat – 7 maart 2019 (foto: André Russcher).

Deelnemers:

100

Media, zie o.a.:

Erfgoedstem ([link](#))

Haarlems Weekblad ([link](#))

Projectverantwoordelijk:

MOOI Noord-Holland en Stichting NMF

Product:

Verslag ([link](#))

4 Ontwikkeling en profilering van het Steunpunt

Ontwikkeling en profilering van het Steunpunt

Om gemeenten brede inhoudelijke en procesmatige ondersteuning te kunnen bieden is het nodig dat steunpuntmedewerkers zich blijven ontwikkelen, contact houden met andere organisaties binnen en buiten de provincie, actuele thema's signaleren, informatie inwinnen en nieuwe concepten ontwikkelen. Daartoe moeten ze overleg plegen en kennis bijhouden. Dat doen ze via overleg met provincie, de RCE en elkaar, het bijwonen van kennis- en netwerkbijeenkomsten van de RCE en andere erfgoedpartijen, deelname aan het landelijk netwerk van steunpunten EOS, inbreng leveren bij kennisbijeenkomsten en debatten. Steunpunt medewerkers van MOOI Noord-Holland namen bijvoorbeeld actief deel aan bijeenkomsten zoals die over de omgevingsvisies van Heemstede en Bloemendaal, Erfgoed van de Haarlemmermeer, Contactdag Herbestemming en Expertsessie Beleven in het kader van het Uitvoeringsperspectief en agenda Waterland Oost.

NMF verzorgde onder andere vanuit dit budget een workshop voor het religieus erfgoedcongres en nam deel aan de steunpuntbijeenkomsten over gebiedsbiografie, West-Friese Omringdijk en historische verenigingen waarvoor geen projectbudget beschikbaar was. Verder werd deelgenomen aan bijeenkomsten over Bijzondere Provinciaal Landschap, Waterland Oost, PAN. Er werd overleg gevoerd over Maritiem erfgoed met de RCE, over het project Erfgoed Gezocht, werd contact gehouden met AWN groepen, een bijdrage aan het blad Naerdincklant geschreven en samen met de landelijke steunpunten gewerkt aan een zienswijze op de BRL4000.

Projectverantwoordelijk:
MOOI Noord-Holland en Stichting NMF

Bijlagen:
Bijlage logboek uren Ontwikkeling en Profilering Steunpunt (MOOI Noord-Holland)
Bijlage logboek uren Ontwikkeling en Profilering Steunpunt (NMF)

Agenderen actuele thema's

Deze post is gereserveerd voor onverwachte kansen die zich gedurende het jaar voordoen om actuele thema's binnen het erfgoedveld extra te stimuleren of te agenderen. Op deze post is in 2019 (in overleg met de Provincie) een deel van de uren en kosten geboekt die gemaakt zijn ten behoeve van de voorbereiding van het Erfgoeddebat. Door dat debat te houden is een aantal actuele thema's geagendeerd binnen Provinciale Staten, bij gemeenten die aanwezig waren, de lokale pers en onder belangstellenden. Door de berichtgeving over het debat is er ook een breder publiek bereikt dan normaal.

5 Cultuurlandschap

Het cultuurlandschap is bij uitstek een thema dat op provinciaal niveau aandacht behoeft. Het Noord-Hollandse landschap kent specifieke structuurdragers als waterlopen, historische ontginningen, begraven landschappen en dijken die gemeentegrenzen overschrijden. Bij de ontwikkeling van de waardevolle landschappelijke structuren is gedegen kennis van de (pre)historische ondergrond nodig en aandacht voor zorgvuldigheid in het proces. Het is de bedoeling om gemeenten te ondersteunen bij het beschermen van wat moet en te inspireren waar kan bij de opgaven en ontwikkelingen die de kwaliteit van het cultuurlandschap versterken.

Leidraad in gemeentelijke beleid

Informatiebijeenkomst 'Gebiedsbiografie en de Omgevingsvisie'

Doel: Informeren van gemeenten over de Gebiedsbiografie en participatie tijdens een korte middagbijeenkomst.

In de omgevingsvisie benoemen gemeenten hun eigen ruimtelijke kernkwaliteiten. Hierover is in de samenleving veel kennis aanwezig en betrokken burgers willen hun kennis ook graag delen. De gebiedsbiografie is een instrument dat gemeenten daarbij goed kan helpen. Daarom organiseerden wij op dinsdag 15 oktober een middagprogramma over de gebiedsbiografie op het kantoor van MOOI Noord-Holland te Alkmaar. De uren die gemoeid waren met de voorbereiding en deelname door medewerkers van het Steunpunt zijn deels gemaakt als onderdeel van het programma Erfgoed in de Omgevingswet, aangezien het onderwerp overlappend is voor de beide thema's.

Informatiebijeenkomst Gebiedsbiografie en de Omgevingsvisie – 15 oktober 2019 (foto: Steunpunt Monumenten & Archeologie Noord-Holland).

Sprekers waren Jeroen Zomer/Theo Spek (Steunpunt/Kenniscentrum Landschap), Hugo Alefs (gemeente Haarlem) en Remco Reijke (Islant).

De bijeenkomst is georganiseerd als een 'cross over' tussen de thema's die MOOI Noord-Holland binnen het Steunpunt adresseert. Uren zijn dan ook op diverse posten geboekt.

Deelnemers:

30

Projectverantwoordelijk:

Jeroen Zomer, MOOI Noord-Holland

Product:

Verslag ([link](#))

Symposium Stelling van Amsterdam i.s.m. Stellingbureau Provincie Noord-Holland

Doel: Praten met wethouders en beleidsmedewerkers van betrokken gemeenten, waterschappen en grote eigenaren over de toekomstige opgaven in de Stelling van Amsterdam en de Nieuwe Hollandse Waterlinie in Noord-Holland.

Symposium Stelling van Amsterdam – 15 november 2019 (foto: Steunpunt Monumenten & Archeologie Noord-Holland).

Tijdens deze bijeenkomst werden deelnemers geïnformeerd over het ruimtelijk beleid en monumentenbeleid rondom het UNESCO-werelderfgoed de Stelling van Amsterdam en de stand van zaken van de nominatie van de Nieuwe Hollandse Waterlinie als uitbreiding op het UNESCO-

werelderfgoed de Stelling van Amsterdam. Daarna was er een excursie over het terrein van Fort Vijfhuizen en vervolgens verschillende deelsessies met discussies op het gebied van landschap, biodiversiteit en herbestemming en de samenwerking tussen de verschillende organisaties op deze thema's.

Symposium Stelling van Amsterdam – 15 november 2019 (foto: Steunpunt Monumenten & Archeologie Noord-Holland).

Citaat: “Hoe maak je het onzichtbare zichtbaar?” (Forten zijn van nature gecamoufleerd) – Steven Slabbers

Deelnemers:

45

Projectverantwoordelijk:

Jeroen Zomer en Dorine van Hoogstraten, MOOI Noord-Holland

Product:

Verslag ([link](#))

Westfriese Omringdijk (Notitie op beleid en bijeenkomst)

Doel: Informeren van gemeenten en hoogheemraadschap op het gebied van erfgoedbeleid op de dijk door middel van een notitie en discussiëren van knelpunten en oplossingen rondom de dijk.

Bijeenkomst met hoogheemraadschap, provincie en ambtenaren van de verschillende gemeenten langs de dijk (per gemeente 2 genodigden). Na inhoudelijke presentaties van Michiel Bartels (Archeologie West-Friesland) over de geschiedenis van de dijk en Jeroen Zomer (Steunpunt) over het

beleid op de dijk volgde er een discussie waarin verschillende knelpunten (op het gebied van beleid, beheer en beleving) op en rondom de dijk werden benoemd en ook oplossingen werden aangedragen. Erg positieve stemming met veel input vanuit de deelnemers. Verslag van bijeenkomst is verstuurd aan deelnemers; vervolgbijeenkomst met HHNK, gemeenten en provincie over de te nemen stappen.

Deelnemers:

30

Projectverantwoordelijk:

Jeroen Zomer, MOOI Noord-Holland

Producten:

Blog ([link](#))

Notitie ([link](#))

Stolpenstructuren in gemeentelijk beleid (artikel en filmpje)

Doel: uitleggen wat de stolpenstructuren zijn en waarom ze belangrijk zijn, alsmede een denkrichting uitzetten waarmee gemeenten de stolpenstructuren kunnen borgen in de omgevingsplannen.

Het filmpje maakt met mooie beelden, animaties en een inspirerende verteller inzichtelijk wat de stolpenstructuren en de kernwaarden van de stolpenstructuren zijn. Ook gaat het filmpje in op wat de provinciale borging van de structuren in de Leidraad betekent voor gemeenten. Het aan het filmpje gekoppelde artikel werkt op heldere wijze uit wat de gemeentelijke verplichtingen zijn op basis van de PRV, hoe de borging in bestemmingsplannen werkt en wat een geschikte denkrichting is om grotere structuren, zoals de stolpenstructuren, te borgen in omgevingsplannen.

Opnamedag filmpje Stolpenstructuren in gemeentelijk beleid – 2 december 2019 (foto: Steunpunt Monumenten & Archeologie Noord-Holland).

Dit filmpje is gemaakt als een 'cross over' tussen drie van de thema's die MOOI Noord-Holland binnen het Steunpunt adresseert. Uren zijn dan ook op diverse posten geboekt.

Samenwerking met:

Synergique, Jandirk Hoekstra (H+N+S Landschapsarchitecten), Jan Kleefstra (Rho Adviseurs)

Projectverantwoordelijk: Rosanne Bruinsma, Dorine van Hoogstraten, Primo Reh, Jeroen Zomer en Kim Zweerink, MOOI Noord-Holland

Producten:

Film ([link](#))

Artikel ([link](#))

Artikel Zonneveldenbeleid

Doel: ambtenaren wegwijs maken in de vele beleidsstukken, handreikingen en andere instrumenten die over dit thema verschijnen. Veel gemeenten en provincies zijn op dit moment immers bezig met het ontwikkelen van zonneveldenbeleid.

Het Steunpunt zette een aantal interessante uitgangspunten en handvatten uit een aantal geselecteerde (beleids)stukken op een rij, om ambtenaren duidelijk te maken welke informatie ze waar kunnen ophalen en waar ze inspiratie kunnen opdoen om zonneveldenbeleid te ontwikkelen voor de eigen gemeente. Ook werd een aantal 'voorbeeldprojecten energietransitie' gedocumenteerd, die zal worden aangevuld zodra er meer projecten gerealiseerd zijn.

Projectverantwoordelijk:

Rosanne Bruinsma en Jeroen Zomer, MOOI Noord-Holland

Product:

Het artikel (onderdeel van de reeks 'voorbeeldprojecten energietransitie', [link](#)) is gepubliceerd op de Steunpunt website en er is aandacht aan besteed via sociale media

Overige bijdragen

Interview met Odile Rasch voor de nieuwsbrief (i.s.m. Stichting NMF) ([link](#))

Interview met Steven Slabbers voor de nieuwsbrief ([link](#))

Blog: "Gebiedsbiografie in de omgevingsvisie" ([link](#))

Nieuwsbriefitem: "Kwaliteitsimpuls zonneweides" ([link](#))

Projectverantwoordelijk:

Rosanne Bruinsma, Jeroen Zomer en Kim Zweerink, MOOI Noord-Holland

Casestudies over het landschap (MOOI Noord-Holland)

Updaten en aanvullen kaartviewer

Doel: Verbeteren van de kaartviewer (gebruiksvriendelijkheid en structuur(en toevoegen van nieuwe datasets).

De structuur van de kaartlagen op de website is aangepast en aangevuld waardoor de verschillende lagen beter te vinden zijn. Er zijn verschillende lagen toegevoegd, zoals: dijken, molens, droogmakerijen, kerken etc. Daarnaast is het nu mogelijk om de lagen te exporteren en te printen, te delen via een link, google streetview is toegevoegd en de site is mobiel beter toegankelijk.

Projectverantwoordelijk:
Jeroen Zomer, MOOI Noord-Holland

Product:
Kaartviewer ([link](#))

Deelsessie duurzaamheidssymposium (bodemdaling in veenweidegebieden)

Doel: Deelnemers informeren en laten nadenken over de bodemdaling in de veengebieden.

Samen met Anouk Distelbrink (PNH) heeft het Steunpunt een deelsessie georganiseerd over bodemdaling op het duurzaamheidssymposium. De deelsessie bestond uit een deel zenden: delen van feitelijke kennis over de bodemdaling in de veengebieden (Jeroen Zomer / Steunpunt Monumenten & Archeologie Noord-Holland) afkomstig uit het ontwerpende onderzoek van de Rijksadviseur landschap en Provinciale adviseurs Ruimtelijke Kwaliteit in het Groene Hart. En een deel discussie over de oplossingen en het toekomstige gebruik in de veengebieden in deelgroepen rondom een kaart.

Deelnemers:
45

Projectverantwoordelijk:
Jeroen Zomer, MOOI Noord-Holland

Excursie zonnevelden

Doel: Het informeren van ambtenaren op het gebied van zonnevelden doormiddel van een tour langs een viertal zonnevelden.

Excursie Zonnevelden – 3 september 2019 (foto: Daniel Nicolas).

De zonneweide is niet meer weg te denken uit ons (toekomstige) landschap. Voor velen is de zonneweide echter nog een abstract begrip. Daarom organiseerden we op dinsdag 3 september een excursie langs een aantal zonneweides om ter plekke van betrokkenen te horen over het (gemeentelijke) planproces, de inpassing van de zonneweide in het landschap en de technische mogelijkheden en onmogelijkheden. De excursie was erg succesvol en de reacties van deelnemers en sprekers waren positief, zowel over opzet als inhoud.

Excursie Zonnevelden – 3 september 2019 (foto: Daniel Nicolas).

Citaat: Landschappelijke inpassing is zeer belangrijk voor publieke acceptatie van zonneweides Als je geen tijd besteed aan de acceptatie van zonnevelden verlies je tijd en geld. (Lenneke Slooff-Hoek / TNO/ECN)

Projectverantwoordelijk:
Rosanne Bruinsma, Primo Reh en Jeroen Zomer, MOOI Noord-Holland

Product:
Verslag ([link](#))

Begeleiden gemeente Heemstede bij ontwerpwedstrijd Belvédère Groenendaal
Doel: Ondersteunen ambtenaren gemeente Heemstede op het gebied van landschap en cultuurhistorie.

Gemeente Heemstede werd als pilotproject ondersteund bij het organiseren van een ontwerpwedstrijd rond de inpassing van een nieuw te bouwen Belvédère in een voormalige buitenplaats, het huidige wandelbos Groenendaal. De ondersteuning dient als onderzoek naar en kan als voorbeeld dienen van participatie en revitalisering van een cultuurhistorisch waardevol landschap. Het Steunpunt heeft meegeholpen met het opstellen van de (monumentale, landschappelijke en archeologische) kaders voor de ontwerpwedstrijd. Omdat er een misverstand ontstaan is tussen de schenker en de gemeente is enige vertraging ontstaan in de uitvoering. Zodra dat mogelijk is worden de *lessons learned* opgetekend door het Steunpunt.

Projectverantwoordelijk:
Dorine van Hoogstraten en Jeroen Zomer, MOOI Noord-Holland

Casestudies over het landschap (NMF)

In 2019 heeft NMF op verzoek van Michael Braam-Scholten zich geconcentreerd op het thema aardwarmte. De aanleiding voor het verzoek waren de verkenningen die provincie Noord-Holland uitvoert in het kader van de komende energietransitie naar de mogelijkheden van alternatieve energiebronnen. Braam-Scholten wilde met name inzicht in de gevolgen van de exploitatie van aardwarmte voor archeologie en cultuurlandschap. Het thema aardwarmte en de gevolgen ervan is onderzocht door Monica Dütting en in een kennisdocument gerapporteerd, zie onder 6.

Vooraf en tijdens het verrichten van het onderzoek, signaleerde ze dat erbij ambtenaren, adviseurs en bestuurders in het werkveld Erfgoed (te) weinig kennis was van de mogelijke gevolgen van ingrepen in ondergrond en landschap voor het mogelijk maken van de energietransitie. Daarbij ging het zowel om inzicht in de technische aspecten die gevolgen hebben voor de archeologie als in de manier waarop besluitvorming en vergunningverlening tot stand komen. Dit leidt ertoe dat Erfgoed vaak onderbelicht blijft in deze processen waardoor het uitgangspunt voor behoud, namelijk *in situ*, vrijwel geen optie meer blijkt te zijn bij de realisatie van energieplannen.

Om deze reden is de uitvoering van de casestudy breder getrokken, en zijn ook andere onderdelen van energie-aanleg in de loop van 2019 belicht. Dit gebeurde op verschillende wijzen.

Organisatie workshop Archeologie en Energietransitie tijdens het Duurzaamheidscongres
In een korte presentatie met de titel *Het verleden is niet passé! De impact van archeologie en cultuurlandschap op de energietransitie*, werd het archeologische bestel belicht, een kort overzicht gegeven van de archeologie in Noord-Holland en erop gewezen dat het niet hoeven onderzoeken van archeologische vindplaatsen de beste en goedkoopste oplossing is door informatie vooraf en een keuze om dergelijke locaties te ontzien door vroegtijdig in het proces in te steken. In kleine groepen gediscussieerd aan de hand van stellingen. Aanwezigen werden uitgedaagd om een meerwaarde te creëren in het landschap vanuit archeologie bij energieontwikkelingen; gevraagd werd om meer voorbeelden van goede inpassing en toepassing van archeologische waarden bij (energie)ontwikkelingen in het landschap.

Deelnemers:
32 (in twee sessies)

Projectverantwoordelijk:
Stichting NMF; uitvoering Monica Dütting/Margot de Haan

Product:
Workshop (2x); introductie in mogelijkheden voor behoud en benutting archeologie bij energietransitie

Presentatie *De gevolgen van energiekeuzes voor archeologie en cultuurlandschap*

Door Monica Dütting tijdens het [Erfgoedteam over Regionale Energiestrategieën](#) op 26 september 2019. De deelnemers gingen vervolgens in discussie over stellingen als:

- Erfgoed is er op tijd bij!
- Erfgoed en energie zitten elkaar niet in de weg!
- Ik heb een goed beeld bij wie straks verantwoordelijk is voor de vergunningverlening;
- Ik weet bij wie ik terecht kan voor informatie en invloed;
- Biedt nieuwe energie nieuwe kansen voor het erfgoed?

Presentatie aan de regio-adviseurs van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed

Op verzoek van Els Romeijn (Programmameiander Implementatie Erfgoed en Duurzaamheid) is op 25 november 2019 voor het sector brede overleg van circa 15 regio-adviseurs van RCE een presentatie verzorgd over *De gevolgen van energiekeuzes voor archeologie en cultuurlandschap*. Hierbij is ook ingegaan op de informatievoorziening vanuit RCE: in het kader van de Regionale Energiestrategieën publiceerde RCE op 28 oktober 2019 de eerste kaart Regionale Energiestrategie (Rivierenland-fruitdelta). Tijdens de discussie is richting RCE is het signaal afgegeven dat weliswaar bovengrondse monumenten en cultuurlandschappen zijn omschreven als aandachtspunten bij de ontwikkeling van energielandschappen maar dat archeologische informatie en karakteristieken ontbreken; dit terwijl juist de (meestal onzichtbare) archeologie bescherming behoeft maar ook kan dienen ter inspiratie bij inrichting en vormgeving van landschappen en objecten. Rivierenland-fruitdelta is bijvoorbeeld onderdeel van de *limes* (Romeinse rijksgrens); deze staat op de kaart nergens benoemd. De presentatie en discussie werd hogelijk gewaardeerd.

De inzet en deskundigheid van Steunpunt op dit gebied is ook elders opgemerkt. In 2020 organiseert Erfgoedhuis Zuid-Holland een kennissessie waarbij Monica Dütting is gevraagd een presentatie op het gebied van energielandschappen en archeologische erfgoed te verzorgen.

Deelnemers:

15

Projectverantwoordelijk:

Monica Dütting (Stichting NMF)

Product:

Lezing; vergroten inzicht in onderwerp en toepassingsmogelijkheden bij advisering

Blog Archeologie geeft je een warm gevoel!

In de Nieuwsbrief van Q1 2020 is aandacht gevraagd voor de gevolgen van aardwarmte voor het ondergronds erfgoed. Doel van de blog was op inzichtelijke wijze aandacht te vragen voor gevolgen die de exploitatie en aanleg van aardwarmte kunnen hebben op dit kwetsbare erfgoed.

Projectverantwoordelijk:

Monica Dütting

Product:

Blog in nieuwsbrief; vergroten inzicht in onderwerp ([link](#))

Kennisdocument Aardwarmte, warmtenetwerken en archeologie

In het kennisdocument wordt ingegaan op de verschillende soorten aardwarmte, en op warmte uit biomassa. Hoewel dit laatste strikt genomen geen aardwarmte is, neemt het wel steeds meer vlucht en de aanleg van de warmteleidingen hebben eveneens impact op de ondergrond. In het kennisdocument wordt kort geschetst hoe de technische kant van de diverse vormen in elkaar zit, en welke gevolgen aanleg en exploitatie kunnen hebben voor het ondergrondse erfgoed. Tevens wordt kort ingegaan op het vergunningentraject en de aangrijpingsmogelijkheden voor erfgoed/archeologie. Het document sluit af met aanbevelingen en praktische tips voor de ambtenaren en bestuurders die in het kader van de energietransitie over de aanleg van aardwarmte/warmtenetwerken besluiten moeten nemen.

Projectverantwoordelijk:
Monica Dütting

Product:
Kennisdocument (in concept)

Excursie naar de Atlantikwall – 13 maart 2019 (foto: Steunpunt Monumenten & Archeologie Noord-Holland).

6 Erfgoed in de Omgevingswet

De Omgevingswet leidt voor gemeenten tot een ingrijpende wijziging in de manier waarop ze ruimtelijke opgaven benaderen. De Omgevingswet vraagt meedenken aan de voorkant in plaats van toetsen achteraf; uitnodigingsplanologie en participatie. Ook zullen gemeentelijke organisaties zo ingericht moeten gaan worden dat integraal werken de standaard wordt. In de gemeentelijke omgevingsvisie en het gemeentelijk omgevingsplan dienen erfgoedaspecten een vanzelfsprekend onderdeel van het geheel te vormen. Het Steunpunt heeft in 2019 wederom zo veel mogelijk toegankelijke kennis en informatie ontwikkeld en aangeboden over alles wat met erfgoed in de Omgevingswet te maken heeft. Het Steunpunt dient als vraagbaak voor gemeenten en organiseert cursussen en andere bijeenkomsten over dit onderwerp.

Vervolg publicatie Erfgoed in de Omgevingswet en *best practices* (MOOI Noord-Holland)

Met een team experts (Sarah Ros, Bas Schout, Ingrid Langenhoff, Jeroen Zomer, Kim Zweerink) zijn vier omgevingsvisies geanalyseerd. Gekeken is of deze omgevingsvisies aan de wettelijke eisen voor een omgevingsvisie voldoen en of erfgoed voldoende is geborgd in deze visies. Op basis van de analyses zijn bondig de lessen en tips geformuleerd en in een artikel gepubliceerd.

Projectverantwoordelijk:
Jeroen Zomer en Kim Zweerink, MOOI Noord-Holland

Product:
Artikel ([link](#))

Vervolg publicatie Erfgoed in de Omgevingswet en *best practices* (Stichting NMF)

Zie voor vervolg publicatie het hoofdstuk Casestudy Erfgoed in de Omgevingswet van Stichting NMF. Deze budgetten zijn samengevoegd.

Cursus Erfgoed in de Omgevingswet

Op 14 mei organiseerde het Steunpunt samen met de RCE de cursus erfgoed in Omgevingswet voor gemeenteambtenaren in het Huis van Hilde te Castricum. Het thema was dit jaar 'Van omgevingsvisie naar omgevingsplan'. Er waren presentaties van Joske Poelstra (RhO) over het omgevingsplan, Els Romeijn (RCE) over het beleid van de RCE, en Jeroen Traudes (gemeente Haarlem) over de omgevingsvisie. Tijdens een workshop die door het Steunpunt en de lezinggevers werd begeleid, zijn in groepjes routekaarten opgesteld. Er waren 51 aanmeldingen, met daarbinnen een grote diversiteit in gemeenten en disciplines. De reacties waren positief.

Cursus Erfgoed in de Omgevingswet – 14 mei 2019 (foto: Steunpunt Monumenten & Archeologie Noord-Holland).

Deelnemers:

51

Projectverantwoordelijk: Kim Zweerink, MOOI Noord-Holland en Monica Dütting, Stichting NMF, i.s.m. RCE

Product:

Verslag ([link](#))

Casestudies Omgevingswet (MOOI Noord-Holland)

Bijeenkomst Erfgoed in de Omgevingswet voor historische verenigingen

Op 27 mei organiseerde het Steunpunt in nauwe samenwerking met de Metropoolregio Amsterdam (MRA) in de Beurs van Berlage een bijeenkomst voor historische verenigingen en gemeenteambtenaren over erfgoed in de Omgevingswet. De ochtend werd druk bezocht, er waren 65 deelnemers. Het merendeel betrof historische verenigingen, maar er waren ook gemeenteambtenaren van diverse Noord-Hollandse gemeenten. Er waren lezingen van Flip ten Cate (Federatie Ruimtelijke Kwaliteit) over de Omgevingswet, van Nancy Arkema over participatie, en Marinke Steenhuis over de MRA. Er was ruim gelegenheid door de deelnemers om vragen te stellen en om tijdens de pauzes met elkaar te spreken.

Bijeenkomst Erfgoed in de Omgevingswet voor historische verenigingen – 27 mei 2019 (foto: Steunpunt Monumenten & Archeologie Noord-Holland).

Projectverantwoordelijk:
Kim Zweerink, MOOI Noord-Holland

Product:
Verslag ([link](#))

To do lijstje voor 2021

In 2021 treedt de Omgevingswet, naar verwachting, in werking. Een deel van het beleid ten aanzien van erfgoed zal met de bruidsschat en het overgangsrecht automatisch overgaan naar de Omgevingswet. Een deel van het beleid zal echter vervallen. Dit lijstje is bedoeld om inzicht te bieden in welk beleid automatisch zal overgaan en voor welk beleid de gemeente actie zal moeten ondernemen. Een eerste versie van het to do lijstje is gepubliceerd. Vanwege de complexiteit ervan is dit nog niet compleet, maar door het concept al te publiceren hopen we input van lezers te ontvangen.

Projectverantwoordelijk:
Kim Zweerink, MOOI Noord-Holland

Product:
Artikel ([link](#))

Cross overs met thema Cultuurlandschap

In het kader van de overlappende thematiek van het cultuurlandschap en de Omgevingswet is er veel samengewerkt binnen het Steunpunt en zijn enkele projecten gerealiseerd binnen de beide thema's.

Samenwerkingen:

Bijeenkomst Gebiedsbiografie in de Omgevingsvisie ([link](#))

Film stolpenstructuren in het omgevingsplan ([link](#))

Artikel stolpenstructuren in het omgevingsplan ([link](#))

Projectverantwoordelijk:

Rosanne Bruinsma, Reinier Mees, Primo Reh, Jeroen Zomer, Kim Zweerink, MOOI Noord-Holland

Casestudies Omgevingswet (Stichting NMF)

Aanpak 2019/2020

In 2017 maakte het Steunpunt Monumenten & Archeologie Noord-Holland een publicatie over Erfgoed in de Omgevingswet op basis van interviews met deskundigen en literatuur die op dit moment beschikbaar is. Dit artikel is begin 2018 afgerond, en na enkele maanden is naar aanleiding van enkele concrete reacties een geüpdate versie verschenen. De ontwikkelingen gaan echter snel. Zo zijn in augustus 2018 de vier AMvB's van de Omgevingswet gepubliceerd in het Staatsblad. Overheden, bedrijven en burgers krijgen hiermee zekerheid over een belangrijk deel van de spelregels van het nieuwe omgevingsstelsel. Het Steunpunt zorgt dat ze op de hoogte blijft van alle ontwikkelingen. Daartoe is de publicatie in 2018 en 2019 geëvalueerd en waar nodig geactualiseerd en aangevuld. Naar aanleiding van de discussies in de expertmeeting begin 2019 (Activiteitenplan 2018) en van verdere contacten tussen NMF en gemeenten, provincie en rijk, werd duidelijk dat er op het gebied van archeologiebeleid en de inpassing in omgevingsvisies en –plannen, nog erg veel vragen bestaan. Die vragen spelen niet alleen bij de gemeenten maar ook bij rijk en provincie. De aannahme dat bijv. archeologische beleidsregels 1 op 1 zouden (kunnen) worden overgenomen in de visies en plannen, lijkt minder vanzelfsprekend dan tot voor kort aangenomen. Tegelijkertijd is er de gevoelde urgentie om archeologie een volwaardige partner te laten zijn in de discussies over de invulling van 'de kwaliteit van de leefomgeving'. Bij het thema identiteit dat gemeenten vaak aangrijpen bij de invulling van omgevingsplannen wordt de lijn der geschiedenis vaak niet doorgetrokken naar het onzichtbare archeologische erfgoed. Erfgoedambtenaren en projectleiders omgevingsbeleid hebben aangegeven in discussie te willen over de mogelijkheden om archeologie breed in te zetten, en ook op zoek te zijn naar goede voorbeelden hiervoor.

NMF zet in 2019 en 2020 de uren voor casestudy en update publicatie Omgevingswet gezamenlijk in voor het aanvullen van de reeks Steunpunt-publicaties over de Omgevingswet aanvullen op het gebied van archeologie en het aanjagen van de discussie tussen erfgoed-stakeholders op het gebied van archeologie.

In samenwerking met het Steunpunt Archeologie en Monumenten Utrecht (Anton Cruysheer en Marian Visser) is binnen dit budget door Monica Dütting en Yvette Burnier daarom een opzet gemaakt voor een artikelenreeks en een LinkedIn groep over de Omgevingswet in relatie tot archeologie. Daarnaast zijn ook interviews gehouden en vragenlijsten rondgestuurd die in de loop van 2020 zullen dienen als input voor blogs en andere publicaties. Ook worden voorbeeldprojecten verzameld. De publicaties zullen in ieder geval geplaatst worden op de website van het Steunpunt, maar er zal ook gezocht

worden naar andere publicatiemogelijkheden. Het is de bedoeling om in 2020 een expertsessie of andere bijeenkomst te organiseren over het thema archeologie in de Omgevingswet. Tevens wordt gekeken naar de mogelijkheid om in de bijeenkomst die de Steunpunten samen met de RCE organiseren hier een plek voor in te ruimen.

Inmiddels is het LinkedIn forum geopend onder de naam 'Archeologie, Omgevingswet en kwaliteit leefomgeving'. In deze groep die door het Steunpunt Monumenten & Archeologie Noord-Holland en STAMU gezamenlijk wordt beheerd is het eerste artikel geplaatst met de titel: 'Met archeologie meer omgevingskwaliteit'. Dit artikel is ook verschenen in de eerste nieuwsbrief van het Steunpunt Monumenten & Archeologie Noord-Holland van 2020. De groep heeft op dit moment 55 deelnemers.

Overigens komt het thema archeologie in de Omgevingswet (net als landschap en monumenten), ook binnen andere activiteiten geregeld aan bod, zoals tijdens netwerkbijeenkomsten, het erfgoedteam, de workshop van het Duurzaamheidssymposium, de bijeenkomst Community Archaeology en in het Basisdocument Gooi en Vechtstreek.

Projectverantwoordelijk:

Yvette Burnier en Monica Dütting (Stichting NMF) i.s.m. Anton Cruysheer en Marianne Visser (STAMU)

Producten:

LinkedIn groep ([link](#))

Artikel ([link](#))

Kerkenvisie Zaanstreek startbijeenkomst – 13 maart 2019 (foto: Steunpunt Monumenten & Archeologie Noord-Holland).

7 Archeologie

Opvolging RTG - Platform Duinarcheologie

In 2018 organiseerde Stichting NMF een Ronde-Tafelgesprek over het Noordelijk en Zuidelijk Duingebied. Tijdens deze bijeenkomst spraken de aanwezige stakeholders de behoefte uit aan een platform waarin zowel inhoudelijke kennis als problemen en concrete en praktische werkwijzen met elkaar zouden kunnen worden doorgenomen. In de praktijk is er een spanningsveld tussen natuurontwikkeling in archeologisch waardevolle gebieden, de omgang met het erfgoed binnen actuele ontwikkelingen als woningbouw, toerisme en recreatie, waterwinning en industriële ontwikkeling. Voor 2019 was voorzien om verkennende besprekingen met alle stakeholders aan te gaan en zo mogelijk een eerste gezamenlijke bijeenkomst van het Platform te beleggen.

Door actuele ontwikkelingen waardoor op andere fronten meer inzet moest worden gepleegd, heeft het Steunpunt maar ten dele uitvoering aan deze activiteiten kunnen geven in 2019. Daarnaast was het i.v.m. ontwikkelingen in de Regio Gooi en Vechtstreek, en een daar geplande brede bestuurlijke bijeenkomst in maart 2020, opportuun om de *archeoglossy* SCHATRIJK Gooi & Vechtstreek vroeg in 2020 te laten verschijnen (dit is inmiddels achterhaald door ontwikkelingen in Regio G&V).

In overleg met Rob van Eerden (PNH) is besloten om een deel van de uren voor 2019 op dit onderdeel van archeologie te besteden aan de invulling van de *archeoglossy* 2020. In 2020 zullen dan uren naar rato extra worden besteed aan het Platform.

Presentatie magazine SCHATRIJK – 3 juli 2019 (foto: André Russcher).

In 2019 is in eerste instantie ingezet op gesprekken met de betreffende gemeenten; deze zijn gevoerd met BUCH, Velsen, Heemskerk en Beverwijk. Het gesprek met de gemeente Bloemendaal heeft door afwezigheid van de desbetreffende ambtenaar geen doorgang kunnen vinden; bij gemeente Zandvoort doet zich de situatie voor dat de bestuurlijke samenwerking met Haarlem zich *niet* uitstrekt tot archeologie. Toetsing op archeologie bij vergunningverlening wordt uitgevoerd door Omgevingsdienst IJmond; hiermee is contact geweest maar er heeft nog geen gesprek plaatsgevonden. Het positieve resultaat van de gesprekken met de gemeenten tot dusver, is dat er animo is een Platform in de toekomst vanuit de gemeentelijke organisaties te faciliteren. Concrete invulling hiervan zal nog vorm moeten krijgen en ook afhangen van de ontwikkeling van het platform in 2020.

Met enkele belangrijke amateur-archeologen in de regio heeft in 2019 een gesprek plaatsgevonden, alsook met archeologen van opgravingsbedrijven. Een belangrijk gemis bleek overzicht te zijn. Dit varieerde van de betrokken partijen binnen het duingebied (inclusief bereikbaarheid) tot de daadwerkelijke invulling van taken.

Stichting NMF heeft hierop het voorstel gedaan een ‘smoelenboek’ samen te stellen waarin niet zozeer individuen maar wel betrokken partijen in het duingebied en, voor zover mogelijk, hun taakinvoering staan vermeld. Dit voorstel werd algemeen met instemming begroet en er is een eerste opzet gemaakt; het smoelenboek is nog niet volledig aangezien nog niet alle stakeholders zijn gesproken. In overleg wordt bekeken hoe een dergelijk smoelenboek beschikbaar kan worden gesteld; een lemma op de website lijkt daarvoor de aangewezen plek. De realisatie hiervan zal in de loop van 2020 plaatsvinden.

Inventariserende bijeenkomsten met gemeenten BUCH (Bergen, Uitgeest, Castricum, Heiloo), Velsen, Heemskerk en Beverwijk, gesprekken met amateur-archeologen, eerste gesprekken archeologische onderzoekers, opzet smoelenboek

Projectverantwoordelijk:

Monica Dütting, i.s.m. Margot de Haan en Linda Verniers (Stichting NMF)

Ronde- tafel gesprekken 10 provinciale archeologiegebieden

Het Steunpunt (Stichting NMF) organiseerde ook dit jaar een bijeenkomst over de provinciale archeologiegebieden. Voor 2019 is in overleg met de provincie gekozen voor het belichten van de Gooi en Vechtstreek. Het eerder opgestelde kennisdocument Basisdocument Gooi & Vechtstreek uit 2017 vormde het vertrekpunt van waaruit het Ronde-Tafelgesprek plaatsvond. De opbouw van deze gesprekken volgt een beproefd en succesvol stramien: enkele lezingen over relevante onderwerpen, gevolgd door discussies in groepen rondom een grote kaart van het gebied waarop deelnemers hun opmerkingen en aanvullingen kwijt kunnen. Rob van Eerden (PNH) verrichtte de aftrap met een inleiding over de provinciale archeologiegebieden waarna Eliza van Rooijen (St NMF) met grote passen door de vele honderdduizenden jaren menselijke geschiedenis van het Gooi en de Vechtstreek ging. Daarbij benadrukte ze dat door de weinige reguliere AMZ-opgravingen nog veel kennis ontbreekt over de vele archeologische perioden en ontwikkelingen.

Ronde Tafelgesprek archeologiegebied Gooi en Vecht – 10 oktober 2019 (foto: Steunpunt Monumenten & Archeologie Noord-Holland).

Hester van den Ende (provincie Utrecht) beschreef het grafheuvelproject dat heeft plaatsgevonden op de Utrechtse Heuvelrug (waarvan het Gooi een uitloper vormt). Gemeente Utrechtse Heuvelrug en gemeente Leusden brachten de afgelopen jaren stapsgewijs zoveel mogelijk grafheuvels in kaart. Grafheuvels vormen een belangrijk maar zeker niet het enige deel van archeologische sporen in deze gemeenten. Na inventarisatie volgde onderzoek, samen met Universiteit Leiden. Door een nieuw ontwikkelde methodiek kan vrij snel worden vastgesteld of er inderdaad sprake is van een grafheuvel. Het project leidde tot een herijking van de kennis: veel nieuwe grafheuvels zijn ontdekt terwijl al eerder bekende in sommige gevallen kwamen te vervallen. Voor de beide gemeenten heeft het geleid tot aanpassing van beleid. Als vervolg op dit project is provincie Utrecht bezig om in navolging van provincie Gelderland te starten met het project 'Erfgoed gezocht'. Hierbij wordt wetenschappelijk onderzoek bedreven met behulp van het publiek, het zogenaamde *Citizen Science*. De focus ligt op de Utrechtse Heuvelrug. Verder belichtte Hester van den Ende de ArcheoBrigade, waarbij archeologische monumenten beheerd zullen gaan worden samen met vrijwilligers. Het project is voortgekomen uit een studie naar de staat van onderhoud van de Rijksmonumenten in Utrecht en waaruit bleek dat het onderhoud behoorlijk onder de maat is.

De laatste lezing werd gegeven door Maaïke de Waal (ArcheoGraph) waarin zij vertelde hoe archeologisch onderzoek geleid had tot planaanpassing én de inspiratiebron had gevormd voor het project Blaricummeent. De belangrijke archeologie (een uniek prehistorisch landschap met verschillende vindplaatsen op grotere diepte) is in overleg met RCE en de gemeente bewaard gebleven door o.a. bouwdieptes aan te passen. Toen de nieuwbouw stagneerde ten tijde van de economische crisis, organiseerde het projectbureau een ontwerpwedstrijd voor het 'Wachtend Land'. Maaïke de Waal en Kirsten Leijnse (PICA Archeologie) gebruikten het thema 'gemeenschappelijk gebruik' als verbindende verhaallijn van (ver) verleden naar heden. Reliëf, vegetatiekeuze, picknick-

informatietafels en QR-codes waren onderdelen van hun ontwerp. Het ontwerp werd een van de prijswinnaars en in combinatie met andere winnaars (grotendeels) gerealiseerd.

Hierna volgden de tafelgesprekken waaraan de deelnemers enthousiast deelnamen. Enkele belangrijke punten: er wordt op bestuurlijk vlak en ook anderszins al veel samengewerkt door de gemeenten; kan dit niet ook op het vlak van archeologie? Hoe zorg je dat bestuurders en ambtenaren goed op de hoogte zijn? Hoe kunnen de vele bestaande initiatieven en kennisgroepen beter met elkaar in contact worden gebracht, ook op het gebied van educatie? Het Basisdocument Gooi & Vechtstreek wordt gecomplimenteerd: goed leesbaar en vrijwel compleet.

Deelnemers:

25

Deelnemende organisaties:

Gemeenten, provincies, natuurbeheerders, musea, organisaties natuur & milieu & -educatie, historische en archeologische verenigingen, geopark Gooi en Vecht

Projectverantwoordelijk:

Eliza van Rooijen, Margot de Haan, Yvette Burnier en Monica Dütting (Stichting NMF)

Basis document 10 provinciale archeologiegebieden

In 2019 is het kennisdocument Basisdocument Gooi & Vechtstreek dat in 2017 door Eliza van Rooijen (Stichting NMF) en Anton Cruysheer (AWN Naerdincklant) werd opgesteld (publicatie 2018) op een aantal punten aangevuld. Ten eerste ging het daarbij om archeologisch-inhoudelijke aanvullingen. Verder is ingegaan op actuele ontwikkelingen zoals de energietransitie en het *Citizen Science* project 'Erfgoed gezocht'. Ook zijn punten en organisaties die zijn aangebracht tijdens het Ronde-Tafelgesprek in het document verwerkt.

Het Basisdocument, dat alleen als digitaal document wordt gepubliceerd, is in Q1 2020 geplaatst op de website van het Steunpunt; dit zal tevens in Nieuwsbrief nr. 2 worden vermeld.

Projectverantwoordelijk:

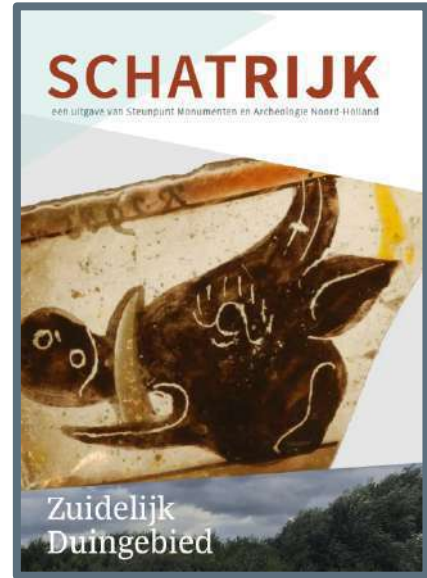
Eliza van Rooijen en Monica Dütting (Stichting NMF)

Product:

Aangevuld en geactualiseerd kennisdocument

Magazine SCHATRIJK

In 2019 is de *archeoglossy* SCHATRIJK Zuidelijk Duingebied gepubliceerd. Het magazine is ook nu een dubbeldikke uitgave en behelst de archeologie op het grondgebied van de gemeenten Zandvoort, Bloemendaal en Velsen. Het magazine bevat naast vaste items als 'De ondergrond van...' en een (pre)historisch recept, interviews met de wethouders van de drie gemeenten over archeologie in beleid en beleving binnen hun gemeenten en met een amateur-archeoloog en met een kunstenaar die tevens geoloog en amateur-archeoloog is. Daarnaast zijn typische fenomenen van de regio zoals de vinkenbanen en duinwater belicht, alsook het kasteel Brederode waarbij op archeologie, geschiedenis en de totstandkoming van de huidige ruïne is ingegaan. In samenwerking met het provinciaal depot en Huis van Hilde is het stuk vensterglas van het kasteel van Brederode dat de cover van het magazine tooit, als Vondst van de Maand tentoon gesteld op het moment van verschijnen. Hierdoor wordt extra aandacht voor het magazine én de archeologie in het provinciaal archeologiegebied gegenereerd.

Het magazine is, met het oog op de eerdere succesvolle nummers, uitgegeven in een oplage van 1000 stuks. Gemeente Velsen en Bloemendaal hebben het magazine benut om hun raadsleden mee te informeren, alsook andere relaties. De papieren versie van SCHATRIJK is verkrijgbaar in o.a. het Huis van Hilde en digitaal in te zien en te downloaden via de website van het Steunpunt. De verschijning van het magazine is door de lokale en regionale media opgepikt.

Projectverantwoordelijk:

Monica Dütting, Linda Verniers en Margot de Haan (Stichting NMF) i.s.m. Blikveld Uitgevers

Product:

Magazine, bedoeld voor relaties van gemeenten, ambtenaren, bestuurders, groter publiek
([link](#))

Presentatie SCHATRIJK

Gedeputeerde Zita Pels bood de wethouders van Zandvoort, Bloemendaal en Velsen op 3 juli de eerste exemplaren van SCHATRIJK Zuidelijk Duingebied aan. Deze gemeenten, die liggen binnen het provinciaal archeologiegebied Zuidelijk Duingebied, noemde ze de schatbewaarders van het bodemarchief, met een grote verantwoordelijkheid voor een goed beheer ervan. Net zoals de provincie zelf overigens, in haar rol als eigenaar van grote delen van het duingebied. 'Het is goed om te beseffen dat de bewoners van destijds hun stappen zetten in de duinen, net zoals wij dat nu doen', zei gedeputeerde Pels. 'Erfgoed gaat pas echt leven als het verhaal erachter wordt verteld, en datgene dat we bewaren daarmee duiding en waarde krijgt. Daarom heeft de provincie het Steunpunt opdracht gegeven om SCHATRIJK te ontwikkelen, waarin de mooie verhalen over het archeologische erfgoed worden verteld. Ons verleden kan op allerlei niveaus inspiratie bieden aan bewoners en bezoekers van het duingebied en daarmee de kwaliteit van onze leefomgeving vergroten.'

Presentatie SCHATRIJK – 3 juli 2019 (foto: André Russcher).

Wethouder Verwoort van gemeente Velsen, wethouder Wijkhuizen van gemeente Bloemendaal en wethouder Verheij-de Haas van gemeente Zandvoort dankten de gedeputeerde en zeiden het belangrijk te vinden het verhaal van het verleden te vertellen en te benutten in de toekomstige ontwikkelingen binnen hun gemeenten.

De overhandiging vond plaats in Bezoekerscentrum De Kennemerduinen in het Nationaal Park Kennemerland, en werd voorafgegaan door enkele korte presentaties door Linda Verniers van Steunpunt Monumenten & Archeologie Noord-Holland en Jan de Koning van Hollandia Archeologen. Dirk Vlaar van BBHD architecten vertelde de aanwezigen over het ontwerp van het bezoekerscentrum, dat is geïnspireerd door een 7e-eeuwse duinboerderij die in het park opgegraven is, en tevens in het magazine wordt belicht.

Deelnemers:

40

Projectverantwoordelijk:

Margot de Haan, Monica Dütting, Linda Verniers, Yvette Burnier (Stichting NMF) i.s.m. Rob van Eerden (provincie Noord-Holland)

Product:

Bijeenkomst met gedeputeerde, bestuurders, ambtenaren en erfgoed- & natuurorganisaties ([link](#))

Casestudy Vondstmeldingen (NMF)

In Nederland bestaat er een wettelijke verplichting tot het melden van archeologische toevalsvondsten. In de praktijk blijken toevalsvondsten echter niet altijd te worden gemeld. Dit betekent dat gemeenten geen compleet beeld hebben van de archeologische waarden waarvoor zij de wettelijke zorgplicht hebben. Deze kennislacune hindert hen bij het uitvoeren van hun wettelijke taak. De provincie heeft het Steunpunt gevraagd om te inventariseren wat de stand van zaken is met betrekking tot particuliere vondstmeldingen in Noord-Holland, de resultaten zijn na te lezen in het rapport van de uitgevoerde casestudy.

Metaaldetectie en vondstmeldingen (beeld: Margot de Haan).

Het onderzoek laat zien dat er in Noord-Holland sprake is van grote verschillen als het gaat over particuliere vondstmeldingen. Particuliere vondsten worden zelden bij gemeenten gemeld. Met name bij gemeenten zonder archeoloog is vaak onduidelijkheid over afhandeling van een melding. Deze conclusie werd bevestigd door enkele vondstmeldingen die bij NMF binnen kwamen gedurende en na afloop van het onderzoek. Ook werd gedurende het onderzoek duidelijk dat de informatievoorziening voor particulieren over archeologie en vondstmeldingen op gemeentelijke websites in veel gevallen ontbreekt of ontoereikend is. Het vondstmeldingsformulier van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed is te ingewikkeld, wat het doen van meldingen door particulieren hindert. Dit maakt het voor particulieren niet makkelijk of aantrekkelijk om een melding te doen.

De meeste respondenten bij gemeenten gaven aan dat ze behoefte hebben aan meer duidelijkheid over het te volgen proces bij vondstmeldingen, zowel voor intern gebruik als naar de burger toe. In navolging hierop stelt het Steunpunt in 2020 een handreiking vondstmeldingen bij gemeenten op.

Projectverantwoordelijk:
Margot de Haan (Stichting NMF)

Producten:
Casestudy vondstmeldingen ([link](#))
Artikel nieuwsbrief ([link](#))

Community Archaeology

Dinsdag 5 november 2019 organiseerde het Steunpunt Monumenten & Archeologie Noord-Holland de bijeenkomst *Community Archaeology*, in Huis van Hilde te Castricum. Tijdens deze bijeenkomst werd verteld en gediscussieerd over de mogelijkheden om archeologie breder binnen gemeenten in te zetten. Monica Dütting van het Steunpunt wees erop dat er een verschil is tussen publieksarcheologie en *community archaeology*. Publieksarcheologie is informerend, maar vooral uitgaand; het deelt met het publiek wat er in de archeologie gebeurt. *Community archaeology*, of 'gemeenschapsarcheologie', gaat net een stapje verder; dit is archeologie voor, met en door de gemeenschap. Wat voor kansen kan dit een gemeente bieden? Archeologie gaat over de samenleving. Archeologie kan ons helpen een meer integrale, inclusieve blik op het verleden te ontwikkelen en heeft zo ook voor het heden en de toekomst betekenis.

Bijeenkomst *Community Archaeology* – 5 november 2019 (foto: Steunpunt Monumenten & Archeologie Noord-Holland).

Tom Hazenberg (1Arch/Hazenberg Archeologie) gaf aan dat er twee factoren belangrijk zijn om een project succesvol te maken: een goede partner, en een duurzaam project. Vind iemand met wie je op één lijn zit, en bedenk samen een project, waarbij je ook naar de lange termijn kijkt. Hierbij speelt de

gemeenschap ook een grote rol. Als een project niet gedragen wordt door de gemeenschap zal het langzaam doodbloeden. Mensen maken het succes. Archeologie hoeft hierbij niet het hoofdthema te zijn: het kan ook dienen om een extra dimensie te geven aan een project met een ander hoofddoel.

Roel Kramer (Erfgoed Gelderland) gaf vervolgens een presentatie over 'Erfgoed Gezocht', een samenwerkingsproject van Erfgoed Gelderland en Universiteit Leiden. Tijdens dit project is met behulp van het publiek een groot aantal digitale hoogtekarten van het landschap bekeken, op zoek naar archeologische sporen op de Veluwe. Het project Erfgoed Gezocht is een voorbeeld van *citizens' science*: wetenschappelijk onderzoek waarbij het publiek op wetenschappelijk verantwoorde wijze wordt ingezet. Het project was een groot succes, en trok ook veel mensen die voorheen nog nooit iets met archeologie te maken hadden gehad. Naast het onderzoek is ook een actieve community ontstaan rond het project. Dit is deels spontaan ontstaan, en deels heeft het project actief deelnemers bij het verdere veldonderzoek betrokken.

Tijdens de workshops werd gediscussieerd en werden ideeën uitgewisseld over hoe je publieksparticipatie tot een succes kunt maken, en hoe gemeenten en erfgoedbeleid hier een rol in kunnen spelen. Duidelijk werd dat er interactie moet zijn tussen het project en de gemeenschap. Door mensen eigenaar van hun verleden te maken, creëer je draagvlak voor het project en de archeologie. Zo vertelt archeologie ons niet alleen iets over het verleden, maar kan ons ook helpen om identiteit en verbondenheid te creëren in het heden.

Voor veel erfgoedambtenaren is het vanwege tijdgebrek moeilijk om dergelijke projecten op te zetten. Het Steunpunt, vrijwilligers en andere organisaties hebben hier een belangrijke ondersteunende functie als kennisnetwerk en praktische ondersteuning. Met de juiste partners kan archeologie worden ingezet om het draagvlak voor gemeentelijk erfgoedbeleid te vergroten en versterken.

Resultaat: Een inspirerende discussie met een aantal van de aanwezige ambtenaren, over mogelijke oplossingen voor projecten waar zij mee bezig zijn, ondanks hun gebrek aan tijd.

Deelnemers:

17

Projectverantwoordelijk:

Stichting NMF (Monica Dütting, i.s.m. Yvette Burnier en Margot de Haan)

Producten:

Verslag bijeenkomst ([link](#))

Item Nieuwsbrief

8 Monumenten & Herbestemming

De bescherming, restauratie, verduurzaming, het onderhoud en verantwoord gebruik van monumenten vraagt veel van gemeenten. Voor veel zaken zijn gemeenten het bevoegd gezag en gemeenten willen vaak gericht beleid ontwikkelen om een goed evenwicht te vinden tussen de bescherming van monumentale en cultuurhistorische waarden, het mogelijk maken van verduurzamingsmaatregelen, financieel gezond gebruik en onderhoud op de lange termijn. Om gemeenten te ondersteunen, als sparringpartner op te treden, inspiratie en toegankelijke kennis te bieden en het netwerk van gemeenteambtenaren te versterken voert het Steunpunt diverse projecten uit, vaak in samenwerking met ander professionals van binnen en buiten de provincie.

Samenwerking met Loods Herbestemming

De samenwerking tussen de Loods Herbestemming Monumenten en het Steunpunt betrof in 2019 naast overleg (o.a. voor de selectie van de voorbeeldprojecten 2019 en overleg over herbestemmingscasussen) ook het actief ondersteunen van elkaars initiatieven, zoals een bijdrage aan de expertmeeting Museum Broeker Veiling en het organiseren van een excursie met de medewerkers Erfgoed van de provincie Noord-Holland naar de herbestemde Petruskerk in Vught.

Projectverantwoordelijk:
Reinier Mees en Dorine van Hoogstraten, MOOI Noord-Holland

Voorbeeldprojecten en publicatie

Het Steunpunt is in 2017 gestart met het online-documenteren van Noord-Hollandse herbestemmingsprojecten. Per project worden de nieuwe functie, het proces, de succesfactoren en de struikelblokken beschreven en ter conclusie tips gegeven, met als doel inspiratie te bieden voor vergelijkbare herbestemmingsinitiatieven in de toekomst. In 2019 zijn de volgende voorbeeldprojecten op de website toegevoegd:

- Sweets (Brugwachterhuisjes) in Amsterdam;
- Transformatorbunker in Schagen;
- Badhuis Dudok in Hilversum;
- De Hoeksteen in Uithoorn;
- De Grote Kerk in Hoorn;
- De Mariatoren in Hoorn;
- Het Logementsgebouw in Huisduinen.

Badhuis Dudok, Hilversum (foto: Ossip van Duivenbode).

Voor de cultuurhistorische achtergronden is het Steunpunt ook dit jaar de samenwerking aangegaan met Oneindig Noord-Holland. De websites van Oneindig Noord-Holland en het Steunpunt verwijzen daarbij ook naar elkaar. De overige tekst is geschreven door onze tekstschrijvers Sophie van Ginneken en Primo Reh, op basis van interviews met de belangrijkste betrokkenen. Architectuurfotograaf Ossip van Duivenbode maakte voor elk project de foto's, van zowel het exterieur, als interieur.

Logementsgebouw, Huisduinen (foto: Ossip van Duivenbode).

Projectverantwoordelijk:
Reinier Mees en Primo Reh, MOOI Noord-Holland

Producten:
Voorbeeldprojecten Herbestemming ([link](#))

Publicatie - verkenning mogelijkheden

Begin 2019 lag er nog een plan om een Herbestemmings-publicatie te ontwikkelen, om actuele regionale herbestemmingsvoorbeelden te verzamelen voor erfgoedambtenaren, die zij konden gebruiken voor de discussies met collega's en raadsleden van de eigen gemeente, maar ook in het gesprek met initiatiefnemers als er plannen ontwikkeld worden voor objecten en gebieden met monumentale waarde.

Uit de verkennende gesprekken kwam echter de behoefte voor een algemenere publicatie naar voren. Het doel van het magazine is daarom algemener geworden en verbreed: het promoten van erfgoed en de rol/werkzaamheden van de erfgoedambtenaren (gemeenten en provincie) in Noord-Holland. De inhoud van de artikelen wordt afgestemd op (actuele) thema's die de erfgoedambtenaren zullen aanspreken, maar de artikelen moeten zo geschreven worden dat ze ook voor anderen interessant zijn: leesbaar, leuk, verrassend. Ook wordt er rekening mee gehouden dat het magazine zo lang mogelijk actueel kan blijven.

Projectverantwoordelijk:
Dorine van Hoogstraten, Reinier Mees en Primo Reh

Casestudies Monumenten & Herbestemming

Duurzaam Erfgoed Congres 2019

Op 6 juni organiseerde het Steunpunt met de Provincie Noord-Holland (ondersteund door BOEi en De Groene Grachten) het Duurzaam Erfgoed Congres 2019 - "Van Gouden Eeuw naar Groene Eeuw" - in de Centrale Markthal in Amsterdam. Tijdens het Congres ging het Steunpunt met overheden, architecten, erfgoed professionals, ontwikkelaars, investeerders, uitvoerders, innovators en onderzoekers op zoek naar antwoorden op de vraag wat onze ambities zijn op het vlak van duurzaamheid. Waar botsen die ambities met cultuurhistorische waarden en de kwaliteit van de gebouwde omgeving? En hoe kunnen we erfgoed inzetten om kwaliteitswinst te boeken bij de energietransitie? In de voormalige koelcellen van het complex werd tijdens 12 verschillende deelsessies verder ingegaan op de impact van de energietransitie op het archeologische-, landschappelijke- en monumentale erfgoed.

Op het Duurzaam Erfgoedcongres is de urgentie benadrukt en zijn kansen, perspectieven, oplossingen en vraagstukken rondom ons erfgoed aangedragen en samen onderzocht. In de samenwerking tussen alle deelnemers ligt een kans om het cultureel erfgoed duurzaam te behouden voor de toekomst. Duurzaam, dus met oog voor de toekomst en de opgave die ons voorligt én met oog voor de cultuurhistorische waarden en het daarbij behorende maatwerk.

Duurzaam Erfgoed Congres – 6 juni 2019 (foto: eiko.nl).

- Datum: 6 juni 2019;
- Locatie: Centrale Markthal, Amsterdam;
- Dagvoorzitter: Suze Gehem;
- Partners: PNH, de Groene Grachten, BOEi. MOOI Noord-Holland (Reuzekaart);
- Sprekers: Andy van den Dobbelsesteen en de Stadastronauten;
- Deelsessies: 12.

Duurzaam Erfgoed Congres – 6 juni 2019 (foto: eiko.nl).

Deelnemers:

Met een kleine 300 bezoekers was het een druk bezocht congres

Projectverantwoordelijk:

Rosanne Bruinsma, Reinier Mees en Dorine van Hoogstraten, MOOI Noord-Holland, samenwerking met Provincie Noord-Holland en De Groene Grachten

Product:

Verslag ([link](#))

Toekomst Religieus Erfgoed Symposium

In 2019 zijn in verschillende provincies voorlichtingsbijeenkomsten gehouden, waarbij geïnteresseerde gemeenten, kerkgenootschappen, erfgoedorganisaties en burgers informatie kregen over de mogelijkheid om een integrale lokale kerkenvisie op te stellen. In Noord-Holland was deze bijeenkomst onderdeel van het Toekomst Religieus Erfgoed Symposium, dat op 12 september in de herbestemde Cultuurkoepel Heiloo plaatsvond. Het symposium werd vanuit provincie Noord-Holland georganiseerd, samen met de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed en het Steunpunt Monumenten & Archeologie Noord-Holland.

Toekomst Religieus Erfgoed symposium – 12 september 2019 (foto: Steunpunt Monumenten & Archeologie Noord-Holland).

Panelgesprek en deelsessies

Het doel van het symposium was vooral om de verschillende belanghebbenden op deze dag kennis te laten maken met elkaar en met elkaars ideeën. Dit werd belicht tijdens het panelgesprek van dagvoorzitter Jeanneke Scholtens (contact) met Jaap Broekhuize (Protestantse Kerk Nederland), Paul Morel (Stadsherstel Amsterdam), Carolien Roozendaal (Gemeente Alkmaar), Charlotte Wentges (Bisdom Haarlem-Amsterdam) en in de verschillende thematische deelsessies die dag: Kerkenvisies, Onderhoud, Verduurzaming, Het nieuwe kerken, In en rond de kerk (monumentaliteit en archeologie), Herbestemming en Financiering.

- Datum: 12 september 2019;
- Locatie: Cultuurkoepel Heiloo;
- Dagvoorzitter: Jeanneke Scholtens.

Aantal bezoekers:

100

Projectverantwoordelijk:

Reinier Mees en Dorine van Hoogstraten, MOOI Noord-Holland

Product:

Verslag Toekomst Religieus Erfgoed Symposium ([link](#))

Kerkenvisies Noord-Holland 2019

Vanaf 2019 stelt Minister Ingrid van Engelshoven van OCW middelen beschikbaar om gemeenten te stimuleren samen met kerkeigenaren/-beheerders en andere stakeholders een integrale kerkenvisie op te stellen. Het doel van het opstellen van deze visie is dat gemeenten inventariseren wat er binnen de kerkgemeenschappen in hun gemeente speelt, om vervolgens samen met de verschillende afdelingen (erfgoed, stedenbouw, vastgoed, sociaal) van de gemeente, de kerken en andere belanghebbenden op een constructieve manier na te denken en afspraken te maken over de toekomst van het lokale religieuze erfgoed.

Naast de pilotgemeente Zaanstad ondersteunde het Steunpunt het merendeel van de Noord-Hollandse gemeenten die dit jaar zijn begonnen met het opstellen van hun kerkenvisie. Tijdens het Toekomst Religieus Erfgoed Symposium organiseerde het Steunpunt in samenwerking met de RCE een deelsessie, waar naast de Zaanse kerkenvisie ook ervaringen van deze andere gemeenten besproken werden en vragen aan hen en de RCE gesteld konden worden. Ook tijdens de regionale netwerkbijeenkomsten is er aandacht besteed aan het opstellen van kerkenvisies.

Projectverantwoordelijk:

Reinier Mees en Dorine van Hoogstraten, MOOI Noord-Holland

Grote Rietschuur - deel II, Diemen

Op verzoek van de gemeente Diemen werd in 2018 een expertmeeting georganiseerd om de projectgroep Plantage De Sniep te adviseren over de borging van de hoge architectonische en cultuurhistorische waarden van de Grote Rietschuur. Dit leidde uiteindelijk tot de aanwijzing als gemeentelijk monument door het college van B & W in februari 2019.

Dit jaar kreeg het Steunpunt als vervolg hierop het verzoek om mee te denken over de vraag welke eisen de gemeente kan stellen bij het verduurzamen van het gemeentelijk monument bij de herbestemming. De gemeente Diemen was benieuwd wat de mogelijkheden zijn met het monument en wat realistisch is om van de marktpartijen te vragen.

Als casestudie Duurzaam Erfgoed hebben architect Jeroen Hooysschuur en architectuurhistoricus Reinier Mees een globaal advies opgesteld. In het advies wordt benadrukt dat de oplossingen niet ten kosten moeten gaan van de monumentale waarden, bouwfysisch verenigbaar moeten zijn met het monument en moeten aansluiten bij het gebruik en gebruikintensiteit (o.a. rendement). Daarnaast wordt meegegeven ook rekening te houden met de omgeving van het monument. Dit zijn lessen die ook voor vergelijkbare situaties van toepassing zijn.

Projectverantwoordelijk:
Reinier Mees, MOOI Noord-Holland

Bijlage:
Advies mogelijkheden verduurzaming Grote Rietschuur, Diemen

Pilot Verkenning Kansen en Kwaliteiten

Het Steunpunt is in 2018 gestart met het opstellen van een Verkenning Kansen en Kwaliteiten: een werkdocument dat in hoofdopzet moet dienen als basis voor (vervolg)gesprekken die gemeente voert met de eigenaar, initiatiefnemer en/of andere betrokken partijen die plannen hebben voor aanpassingen aan of herbestemming van een (potentieel) monument. Het document bevat onder andere een beschrijving van het object en de haar directe omgeving, waarbij wordt ingegaan op de ontstaansgeschiedenis, de huidige situatie en de cultuurhistorische en ruimtelijke waarden van het object.

Het is een verkenning van de mogelijkheden en kansen die het object en haar omgeving biedt, waarbij bijvoorbeeld stedenbouwkundige, programmatische en financiële overwegingen aan bod kunnen komen. Uiteindelijk dient een Verkenning Kansen en Kwaliteiten de partijen inzicht te geven in de interventiemogelijkheden en transformatierichtingen, door duidelijk aan te geven, waar de ruimte tot ontwikkeling zich in en om het object bevindt. Het toont daarmee aan wat de mogelijkheden zijn, in plaats van wat er niet kan. De Maranathakerk in Castricum heeft als pilotproject gefungeerd, om te komen tot een eerste versie van een dergelijk werkdocument Verkenning Kansen en Kwaliteiten. De aanpak laat zien dat een interdisciplinaire benadering meerwaarde heeft voor de gemeente, maar dat kost relatief veel inspanning.

Projectverantwoordelijk:
Reinier Mees, MOOI Noord-Holland

Bijlage:
Verkenning Kansen en Kwaliteiten, Maranathakerk Castricum

Colofon

Met bijdragen van:

Rosanne Bruinsma
Yvette Burnier
Monica Dütting
Margot de Haan
Dorine van Hoogstraten
Ana van der Mark
Reinier Mees
Primo Reh
Jeroen Zomer
Kim Zweerink
Linda Verniers

Opmaak:

Primo Reh

Zomerexcursie Erfgoedteam – 27 juni 2019 (foto: Steunpunt Monumenten & Archeologie Noord-Holland).